

Сыңыздан
Шошлар

سنگ خالک سنگ سر

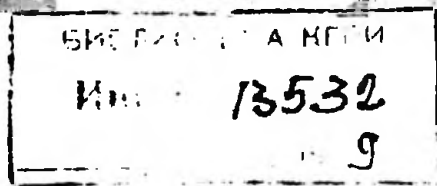

نوز پکستان دولت به دئی
دبیت نه شریاتی
تاشکنت 1958

И(в.7)
С34

Сўнъцэдан шоирлари

ЎзССР Давлат бадиий адабиёт нашраёти
Тошкент — 1957

Тўпловчи
МУРОД ҲАМРАЕВ

Уйғурчадан
АДҲАМ РАҲМАТ ва УСМОН МАМАТОХУНОВ
таржимаси

На узбекском языке
„ПОЭТЫ СИНЬ-ЦЗЯНА“

Гослитиздат УзССР—Ташкент—1958

Редактор Ж. Жабборов
Рисом С. Мальт
Рисом-редактор Г. Остапенко
Техн. редактор Я. Пинхасов
Корректор М. Мирпулатов

Теришга берилди 10/VII 1958 й. Босишга рухсат этилди 8/IX 1958 й.
формати 70X92^{1/2}, 5,75, босма л. 6,73 шартли босма л. Нашр. л. 5,06.
Индекс ш/а Р06146. Тиражи 10000. ЎзССР Давлат бадий адабиёт
нашриёти. Тошкент, Навоий кўчаси, 30. Шартнома № 1—58.

ЎзССР Маданият министрлиги Ўзглавиздатининг 1-босмахонаси,
Тошкент, Ҳамза кўчаси, 33. 1958.
Баҳоси 4 с. 50 т.

СЎЗ БОШИ

1949 йилги Улуғ Хитой революцияси ғалаба қилгач, халқ озод ва бахтиёр ҳаётга эришди. Хитой Коммунистик партияси халқнинг бахт-саодати учун катта ғам-хўрлик кўрсатди ва кўрсатмоқда. Коммунистик партия адабиёт ва санъатга алоҳида эътибор бериб, унинг социалистик реализм методи асосида ривожланиши учун катта йўл очиб берди.

Хитой Компартияси майда миллатларга ҳурмат билан қаради; уларга ўз адабиётлари ва маданиятларининг ривожланиши учун имконият яратиб берди. Революциядан сўнг озгина вақт ўтиши биланоқ, майда миллатларнинг ўз тилларида газета, журнал ва бадий китоблар нашр этила бошланди, жумладан уйғур тилида 1951 йилдан бошлаб „Синьцзян адабиёт — санъати“ („Торим“), „Олға“, „Ёш коммунист“, „Синьцзян маорифи“ каби адабий-бадий, ижтимоий-сиёсий журналлар ва „Синьцзян газети“, „Қашқар газети“, „Синьцзян ёшлари“ каби газеталар нашр этила бошлади.

Мана шу журнал ва газеталар ўз атрофига талантли ёш ёзувчилар ва шоирларни тўплади. Адабиёт соҳасида илмий текширув ишлари ривож топди. Қадимги адабиёт асарларидан 948 қўл ёзма ва 20 мингга яқин халқ эртаклари, қўшиқлар, мақоллар ва бошқа материаллар тўпланди. Классик адабиёт намуналаридан „Муфтоҳул улум“ ва „Дивони луғат-ат-турк“ номли асарлар ҳозирги замон уйғур тилига таржима қилинди. Улуғ уйғур шоирларидан Ҳирқатийнинг „Муҳаббатнома“ ва меҳнатқом“, Мулла Шокирнинг „Зафарнома“, Абдурахим Наз-

зорийнинг „Робиа сайдин“ига ўхшаш кўп дostonлар. Залилий ва Навбатийнинг ғазал, рубоний ва мухаммас-лари уйғур журналларида нашр этилди ва этилмоқда.

1957 йил май ойида Урумчи шаҳрида Бутун Синь-цзян ёзувчиларининг биринчи съезди чақирилди. Бу съезд катта аҳамиятга эга бўлиб, шу давргача қилинган ишларга яқун ясади ва келгуси тараққиёт йўлларини белгилаб берди.

Ҳозирги замон Синьцзян уйғур адабиёти Маҳмуд Қошғарий, Юсуф Хос Ҳожиб, Мулла Билол Нозим, Абдурахим Назорий, Муса Сайромий, Залилий, Мулла Шокир, Саид Муҳаммад Қоший, Ҳирқатий, Назир Ҳожи ва бошқа кўп классикларнинг асарларини танқидий на-зар билан ўрганиб ва уларга ижодий қараб жасур қа-дам ва комил ишонч билан ҳаётга кириб бормоқда ва ўз олдига ҳозирги куннинг энг актуаль масалаларини қўймоқда.

Уйғур шоир ва ёзувчилари жаҳон адабиётининг улур намоёндалари бўлган Л. Н. Толстой ва А. С. Пушкин, И. С. Тургенев ва Ж. Лондон, А. М. Горький ва Г. Мо-пассанларнинг ўлмас асарлари билан танишмоқда ва ҳозирги замон хитой ва совет ёзувчиларининг энг яхши асарларини зўр ғайрат билан ўрганмоқдалар. Уларнинг ижодий ишлари туфайли уйғур халқи рус ва жаҳон классикларининг, совет ёзувчиларининг асарларини ўз она тилида ўқимоқда.

Яна шуни ҳам айтиш керакки, уйғур шоир ва ёзув-чилари хитой халқининг доҳийси Мао Цзе-дуннинг, агар шоир халқ муҳаббатига сазовор бўлишни истаса, у „кашта безатиш эмас“, балки „совуқ қишда кўмир билан таъминлаши керак“ деган гапларига амал қилиб, ўз халқи билан бир сафда олға бормоқдалар. Синьцзян адабиётининг асосчиси Лутфулло Муталлиб 1941 йилда Қашқарга саёҳат қилган пайтида шундай деб ёзган эди: „Мен мағрур қад кўтарган Тянь-Шаннинг нариги томо-нида бўлдим ва худди янги дунё кўргандай бўлдим. Менинг кўз олдимда мамлакатимизнинг қадимги дунё тарихи саҳифалари очилгандай бўлди. Мен Торим во-дийсида ҳаёт кечираётган бечора уйғур халқимни кўр-дим. Мана шў дунё менинг ижодим учун ҳаяжонли ва битмас-туганмас тема бўлиб қолди“.

Бу сўзларнинг айтилганига қарийб 17 йил бўлди. Уйғур халқи шонли Хитой Коммунистлар партияси

рахбарлиги остида буржуазия ва помещиклар ҳокимиятини ағдариб ташлади. Ўзининг улуғ оғаси хитой халқи билан биргаликда янги ҳаёт кура бошлади. Аммо Лутфулло Муталлибнинг оташин сўзлари уйғур Синьцзян адабиёти учун шу кунларда ҳам эпиграф бўла олади, чунки бугунги уйғур ёзувчилари ижоди учун ҳам бирдан-бир вазифа оддий меҳнаткаш халқнинг иши фикри, мақсад ва хоҳишини ўз саҳифаларида акс этдиришидир.

Бу тўпламга отоқли уйғур шоири ва ёзувчиси, революционер Лутфулло Муталлибнинг шеърлари билан бир қаторда унинг сафдошлари бўлмиш Билол Азизий Алқам Аҳдам ва бошқаларнинг шеърлари ҳам киритилган.

Тўпламнинг энг катта қисмини, Хитойда 1949 йилги Улуғ пролетар революцияси ғалабасидан кейин ўз ижодини эркин равишда кенгайтириб юборган шоирларнинг шеърлари ташкил қиладди. Булар орасида Таипжон Илиев, Абдулхай Рўзи, Турғун Олмос, Аршиддин Тотлиқ, Муҳаммадсидиқ Нўврўзов, Турди Сомсоқлар билан бир қаторда ёш талантли шоирлардан, Раҳим Қосимов ва Ғанизот Ғаюроний, Тўлқин ва Султон Маҳмуд, Аҳмад Эгамберди, Хабибулла Юнус, А. Ниёзий ва бошқаларнинг асарлари киритилди.

Уйғур халқи адабиётида халқ оғзаки ижоди асосий ўринни эгаллайди. Бу жанрнинг атоқли вакиллари халқ шоирлари Оюб Сомсоқ ва Юсуфохун, Азим Амир ва Шерзанихонларнинг революцияга қадар уйғур халқининг азоб-уқубатда яшаб, ўз душманлари бўлмиш гоминданчиларга қарши курашини тасвирлаган асарлари ҳам тўпламга киргизилди.

1949 йилги Улуғ Хитой пролетар революциясининг катта ютуқларидан бири — халқ оммасининг энг эзилган, энг сиқилган қисми бўлган хотин-қизларни озод қилиш бўлди. Ҳозирги кунда уйғур хотин-қизлари эркаклар билан бир қаторда янги ҳаёт куриш учун олға қараб бормоқдалар. Шунинг учун биз бугунги кунда уйғур хотин-қизлари орасида доктор ва агроном, ўқитувчи ва олимлар билан бир қаторда талантли ёш адабиётчилар, шоирлар ва ёзувчиларни ҳам учратамиз. Булар орасида Қамар Қурбонова, Хажар Қодирова, Ханифа Солиховалар бор.

Уйғур шоир ва ёзувчилари оддий халқ орасидан чи-

қиб, меҳнаткашлар билан бирга елкама-елка синфсиз жамият қуриш учун курашмоқдалар. Шунинг учун ҳам уларнинг энг яхши асарлари Ватанга, Коммунистлар партиясига ва халқ оmmasига бағишлангандир. Энг кекса уйғур шоирларидан бири Ним Шаҳид.

Қилди ўлкамда зулумни ерга яксон коммунист,
Сувиин бошлаб чўлини қилди боғи-бўстон коммунист.
Ҳар қаерга борса қилди гул-гулистон коммунист,
Сайраса булбул садоси бўлди дoston коммунист,
Ҳамма имкон бўлди тайёр ишчи-деҳқон олдида.

деб ёзди.

Уйғур шоирлари асарларининг ажойиб образларида халқлар дўстлиги алоҳида ўрни эгаллайди. Уларнинг асарлари айниқса уйғур халқининг хитой халқи билан дўстона ҳаёт кечирishi, уйғур халқининг мана шундай ғалабаларга эришини, хитой халқининг оғаларча ёрдами, ғамхўрлиги орқасида бўлганлиги тасвирланади. Лутфулло Муталлибнинг „Биз Синьцзян ўғил-қизлари“ Раҳим Қосимовнинг „Пекинга салом“, Тўлқиннинг „Хитой халқига“ ва бошқа кўп асарларда икки биролар халқларининг тарихий дўстлиги ва она-Ватанининг ёрқин образлари тасвирланган.

Эй, меҳри уфқдек кенг қадимги муборак халқ,
Сўз ўрнига нур тўқиб сенга шеър ёзгим бор.
Қўзғалганда қалбимда сенинг севги ҳурматинг
Шу севги кучи билан нур тоғини қазгим бор.
Ҳар тонгда қучоқлайман дилда муҳаббатингни
Юрагимга шунинг учун севгимдек яқинсан.
Чунки зулмат кечасида Тянь-Шанни уйғотиб,
Унинг кенг осмонида чаққан ёруғ яшинсан.
Бошлаб уйғур халқини ҳаётнинг гулбоғига,
Тўлқин ясаб бетиним оққан улур оқинсан.

дейди ёш шоир Тўлқин.

Шу билан бир қаторда бутун дунёда тинчлик учун кураш темаси ҳам уйғур шоирларининг актуаль темаларидан бири бўлиб ҳисобланади. Бутун дунё меҳнаткаш халқлари каби уйғур халқи ҳам тинчлик тарафдор. У ўзининг катта қурбонлар бериб, ғалаба қозонган бахтиёр келажакини қуриш ва мустақкамлаш учун уруш оловини ёқувчиларга қарши курашади. Шунинг учун уйғур шоирлари орасида ўз асарида бу актуаль маса-

лаин ифода этмаган, янги уруш оловини ёқувчиларга қарши ўзининг ғазабининг акс этдирмаган шоирни учратиш қийин. Синьцзян шоири Муҳаммадсидиқ Нўврузов тинчлик ҳақида:

Хумор эмасмиз биз уруш-жанжалларга,
Уруш, қон тўкишлар кайфимизга тубдан ёт.
Кимки уруш деса, деймиз бахт учун —
Жаҳон узра тинчлик кучи ёйсин кенг қанот.

деб ёзади.

Тарихда биринчи бўлиб, социалистик мамлакатни вужудга келтирган Советлар Иттифоқи уйғур халқи учун тинчлик ва демократиянинг мустаҳкам гарови, бахтиёр эркин ҳаёт тимсолидир. Шунинг учун ҳам Синьцзян ёзувчиларининг жуда кўп асарлари Совет халқига бағишланган. Бу асарларнинг бири Турди Сомсоқнинг „Дўстлик ташаккури“дир. Бу шеърда автор шундай ёзади:

Совет эли, халқлар сени —
Дейди нажот байроғи.
Сен озодлик, чин дўстликнинг
Асло ўчмас чироғи.

Сени севар эркинликни
Чанқаб кутган юраклар,
Тинчликсевар халқларнинг сен
Суянган буюк тоғи.

Хитой халқи янги ҳаёт қуришда Совет халқининг бой тажрибаларидан намуналар олиб ўрганмоқда. Шунинг учун ҳам шоир Т. Сомсоқнинг Совет Иттифоқига бағишланган шеърда шундай мисраларни ўқишимиз мумкин:

Тянь Ань — миннинг минбарилан
Нур сочмоқда ярқираб
Кремль юлдузларининг
Мангу ўчмас нусхаси.
Ана! Аньшань қучоғидан
Янграб овоз бермоқда
Янги хитой ишчисининг
Болғасининг уи, саси.
Еримизда етилмоқда
Кўз чақнатиб, ярқираб

Ер юзига донғи кетган
Ўзбекистон пахтаси,
Донбассчилар гидрокини
Жо қилмоқда қалбига,
Гуркураган Хайнань, Фушунь
Людованнинг шахтаси.

Синьцзян Уйғур шоир ва ёзувчиларининг жуда кўп асарлари социалистик давлатимизнинг асосчиси, улуғ доҳий Ленинга бағишлангандир. Лениннинг ўлмас номи ҳар бир соф виждоғли киши дилида пок сақланади. Чунки улуғ Ленин номи билан башариятнинг келажаги, миллион-миллион меҳнаткаш халқнинг орзу ва истаклари чамбарчас боғлиқдир.

Шарқ халқларининг шоир ва ёзувчилари ўз асарларида Ленин образини яратмоқни бахт деб санайдилар. Биз ёш шоир Тўлқиннинг Ленинга бағишланган қуйидаги шеърини келтиришимиз мумкин:

Мана кўз олдимда Ленин ҳайкали,
У буюк бир тоғдек турар сокин-тинч
Қалбимда жўшганда фикрлар сели,
Яна ёлга олдим, у ўлмайди ҳеч —
Ҳар инсон дилида яшайди Ильич.

Ҳозирги замон уйғур Синьцзян адабиётининг ривож топганига ўн йилдан ортиқ бўлмаса ҳам, шу қисқа муддат ичида ўзининг ривожланиш йўлида катта ютуқларга эга бўлди. У проза, драматургия, танқид каби жанрларни поэзия ва халқ ижоди билан чамбарчас боғлаб ўзининг ривожланиш доирасини кенгайтирмоқда.

Ҳозирги кунда Хитой халқи билан биргаликда уйғур халқи ҳам, шонли Коммунистлар партияси раҳбарлигида — дадил қадамлар билан ёрқин келажак сари олға бормоқда. Уйғур адиблари, ўз асарларида мана шу ёрқин келажакни тасвирлаб, бизнинг шонли давримизга мос келадиган ажойиб асарлар яратмоқдалар.

Мурод Ҳамраев

Лутфулло Муталлиб

БИЗ СИНЬЦЯН ЎҒИЛ-ҚИЗЛАРИ

Биз Синьцзян ўғил-қизлари,
Биз умид юлдузлари.
Кураш ўтида ўсган
Ботирларнинг ўзлари.
Биз умид юлдузлари,
Келажакни қўзлаймиз ҳамон.

Олий бизнинг тилаклар,
Ишчан, ҳормас билаклар.
Донм олға интилар;
Мавжланиб ёш юраклар.
Олий бизнинг юраклар,
Қуражакмиз озод, ҳур замон.

Янгротиб қўшиқларни,
Парчалаб тўсиқларни
Бирлик сафда кетамиз,
Қучажакмиз зафарни,
Парчалаб тўсиқларни.
Олдимизда зўр кураш, майдон.

Текислаб баланд-пастини,
Супуриб хору хасни.

Мамлакатдан қувамиз
Босқинчи, ёвуз наҳсин.
Супуриб хору хасин
Бизнинг Хитой бўлур гулистон.

Бизга қадрли меҳнат,
Меҳнатдан келур роҳат,
Қўлимизга келар бахт
Хур меҳнат билан албат,
Меҳнатдан келур роҳат,
Қуражакмиз қувноқ, хур макон.

Курашда чиниқамиз,
Душманларни йиқамиз.
Ватанни озод қилиб,
Бизлар ғолиб чиқамиз.
Душманларни йиқамиз,
Курашда халқ бизларга дармон.

Эркин қўлларга олиб,
Бирлик торини чалиб,
Ватан озодлиги-чун
Жангларда бўлдик ғолиб,
Эркин қўлларга олиб.
Қолдирмаймиз юракда армон.

Сентябрь, 1938 йил.

ЙИЛЛАРГА ЖАВОБ

Вақт шошилтирар, кутиб турмайди,
Йиллар шу вақтнинг энг зўр йўрғаси.
Оққан сувлар, отган тонглар айбдор эмас,
Йўрға йиллар умрининг ёмон ўғриси.

Ўғирлаб қочади, орқага, боқмай,
Бир-бирин қувишиб, югуриб, елиб,
Ёшлик боғида булбуллар қанот қоқмай,
Япроқлар тўкилади, сарғайиб, сўлиб.

Ёшлик одамнинг энг зебо чоғи,
Жуда ҳам қисқа унинг умри бироқ —
Йиртилса календарнинг бир варағи,
Ёшлик гулидан тўкилади бир япроқ.

Йилларнинг шамоли эсиб ўтади,
Япроқсиз ёғочлар бўлади беҳол.
Йилнинг еллари келтирар албат
Қизларга ажин-у, эрларга соқол.

Йилларни қарғашдан нима фойда бор,
Майли ўтаверсин ўзининг йўли...
Одамлар вақтни қўлдан бермайди,
Чўлларни бўстон қилган одамнинг қўли.

Йилларнинг қўйни кенг, фурсати ҳам кўп,
Тоғ каби юмушлар қаддин кўтарар.
Қарагин, кечаги чақалоқ Турсун,
Ҳа, бугун чопқиллаб ўйноқлаб юрар.

Курашчан болалар қувиб йилларни,
Кураш мақсадини албат топади.
Кеча бахт учун қурбон бўлганлар,
Қабрини ёдлаб, гуллар ёпади.

Майли, соқол совға қилса ҳам йиллар,
Чиниқиб ўсаман йиллар қўйнида.
Ижодим, шеърларимнинг из-тамғаси бор
Олдимдан қочиб ўтган ҳар йил бўйнида.

Ҳар қачон курашнинг кескин чоғида
Шеърим юлдуз бўлиб, ёнар олдимда.
Курашнинг давонли баланд тоғида
Файратнинг енггани доим ёдимда.

О, йиллар сиз менга қаҳ-қаҳлаб кулманг.
Қизариш мен учун уят ва ўлим.
Қаритаман деб овора бўлманг.
Охирги жангларга аталган ўғлим.

Йиллар денгизи тўлқинли, фақат —
Бизнинг шиддатларга беролмайди тоб.
Йилларнинг ўтиши қўрқитолмас ҳеч,
Ижод-ла йилларга берамиз жавоб.

Урумчи, 1944.

ТААССУРОТИМ

Ўқиб ашъорларин, завқдан маст бўлиб,
Қалбимга нашъали туйғулар тўлиб,
Кўзим бир нуқтада қотиб қолади,
Вужудим хаёл баҳрига ботиб қолади.
Қўлимдан тушмайди унинг китоби,
Навоий санъатнинг нурли офтоби.
Қани у Навоий, мен уни топсам,
Табаррук қўлидан меҳр-ла ўпсам.
Қараб турсам ман „Хамса“ни ёзганда,
Ўткир қалами-ла гавҳар қазганда,
Кўрсайдим Фарҳоднинг расмин чизганин,
Ширинга сўзлардан дурлар тизганин.
Нур ёғар Баҳромнинг қиёфатидан,
Завқландим Гуландом латофатидан.
Қўй шояр, сўзланма, куймагил йўққа,
Навоий кўмилган эмас тупроққа.
Шонининг юраги сиғмас қабрга,
Ҳар қачон у яшар биз билан бирга.
У сўнгсиз ижоднинг буюк дарёси,
Ҳар оташ мисрада янграр овози.

1943 йил, Оқсув шаҳри.

ҚИЗИЛ ГУЛГА БУРКАНГУНЧА ЕР-ЖАҲОН

Биз курашнинг тўфонига озодлик деб от солдик,
Шунинг учун ҳурриятнинг ўйноқ созини чалдик.
Бу соз халққа илҳом берди, ҳамма бирдек қўзғалдик,
Кечагина бизнинг Хитой „афюнкаш“ — деб ном олган —
Бир ўлкайди, неча йиллар ғафлат уйқуга толган.

Бугун бўлса шу доғларни бир-бир ювиб, тозалаб,
Шум ўтмишга тупурамиз, келажакка бел боғлаб,
Сотқин, хоин гоминданнинг чиркин кўксини доғлаб,
Мазлум халқни шод этамиз, ғамгини вақтини чоғлаб,
Мудҳиш йиллар кўланкаси йўлмиздан йўқолган.

Озодликка интилади бизнинг ўтли юраклар,
Қонли кураш майдонида толмас пўлат билаклар,
Олдимизда машғал бўлиб ёнар олий тилаклар,
Очилажак боғимизда кунни қутлаб чечаклар
Чунки халқим самурайнинг бўғзидан тутиб солган.

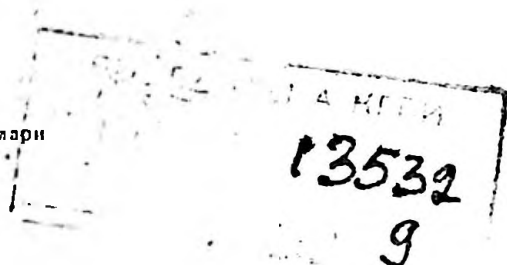
Аммо кураш бўлганмиди бе талафот, бе қурбон,
Озодликка эришгунча ҳалок бўлур минглаб жон,
Бироқ, майли тўкилса-да, дарё-дарё қизил қон,
Курашамиз қизил гулга буркангунча ер-жаҳон
Миллионлар юрагини шу орзу қамраб олган.

Август, 1939 йил, Урумчи.

Ф А Р Ё Д

Бу менинг гами кўнглим бўлармикин бир кун шод,
Ғам тоғларидан ўтиб, бўларманми ҳур — озод?
Ё ҳамиша қийналиб, зулм ўтида қуйиб,
Куннинг ёруғин кўрмай, бўлурманми мен барбод?
Бемаҳал хазон бўлган, тақир чўлга айланган,
Кўнглидаги бу бўстон бўлурми яна обод?
Бўронларда учмоқда менинг қилган меҳнатим,
Даврда инобат йўқ, кун-тун қиламан фарёд.

1943 йил, Оқсув шаҳри.

Билол Азизий

МУРОД БЎЛГАНДА...

Гулим, хушҳол ўйнаймиз Ватан озод бўлганда,
Қўл туттишиб яшаймиз, Ватан обод бўлганда.
Бизлар кутган нурли тонг, бўлажакдир муяссар.
Ваҳший, қонхўр душманлар албат барбод бўлганда.
Ҳасрат-алам, қайғулар дилни қоплаб туролмас,
Биз мақсадга эришиб, дилда мурод бўлганда.
Ватан учун фидокор ватанпарвар бўламиз,
Ватан сенга Ширин-у, менга Фарҳод бўлганда.
Муҳаббатдан руҳланиб, гулим олға босайлик,
Қилич, найза кор қилмас, кўкрак пўлод бўлганда.
Йиғи, ҳасратлар билан мақсадимиз ҳал бўлмас,
Кеча-кундуз ишимиз оҳу фарёд бўлганда.
Гулим, ҳаргиз ғам қилма, ботирликка амал қил,
Ҳар ишни қилиш мумкин, чин эътиқод бўлганда.
Киши юрмай-туролмас, туриб тоқат қилолмас,
Доним илож излайди дилда мурод бўлганда.

1933 йил.

Тайипжон Илиев

КУТ МЕНИ

Эй, мешинг жонона ёрим, кут мени,
Гўзалим, кўзи хуморим, кут мени.
Йўлларимга интизорим, кут мени.
Сенга етмакдир қарорим, кут мени.

Осмонингда ўйнаса ҳам шум булут,
Солса даҳшат боғларингга ҳар минут,
Атрофингда ёнса ҳам даҳшатли ўт,
Қўрқмагил ҳаргиз, нигорим, кут мени.

Чин юракдан чиқди ушбу ёзганим,
Йўқ менинг ҳаргиз йўлимдан озганим,
Ёдда тут Фарҳод бўлиб тоғ қазганим,
Қалбга қувват, зўр мадорим, кут мени.

Ҳеч ишонма ҳийлагар макр айласа,
Ёсўман жоду бўлиб, йўл пойласа,
„Ошиғинг йўқ энди“ деб вой-войласа,
Ёдда тут, эй ифтихорим, кут мени.

Хомхаёл, пучдир уларнинг бошлари,
Етмагай бу жангда ҳеч бардошлари,
Лой бўлар тупроқ аро кўз ёшлари,
Ботирига интизорим, кут мени.

Мен тарафга бир қара, чўлпонни кўр,
Тонг ёришса шарқдаги осмонни кўр;
Шум рақиблар ваҳмидан афгонни кўр;
Кўп узоқ эрмас борарим, кут мени.

1948 йил.

ЙИГИТ ОРЗУСИ

„Севдим“ деган бир сўзни,
Сенга тенгдош қиз деса.
Эслаганда сен уни,
У ҳам сени изласа.

Сен у ёқда, у бу ёқда,
Ойлар ўтса, йил ўтса.
Билинмайди йироқлик ҳам,
Сен соғинсанг, у кутса.

1956 йил, апрель.

КҰМИР ҲАҚИДА ИККИ ШЕЪР

I

Ҳамма ёғинг қанча қора бўлса ҳам,
Бир илиқлик ялтирайди афтингдан.
Қора жисминг топишганда ўт билан
Шодланаман, ҳузурланиб таптингдан.

Шу ондаёқ келиб қолди ёдимга:
„Ранги қора, меҳри иссиқ“ деган гап.
Бироқ сенинг меҳрингдан ҳам ёлқинлик —
Шахтёр учун юракдаги муҳаббат.

II

„Қишнинг гули — ўт“ деганди боболар,
Айт-чи, қайси гул ичида асл гул?
Тўғри бўлса, ўтни гулга ўхшатиш,—
Мен дер эдим: — кўмир ўти — қизил гул!

Декабрь, 1956 йил.

Алқам Аҳдам.

КОМПАРТИЯГА

Оғир бир тоғдай
Бағрини қўйиб,
Зулмат йиллари
Бермасди ором.

Туман ва булут,
Қоплаб осмонни,
Кул кўринмасди
Шум бўлиб оқшом.

Тундек кўнгилсиз,
Кундалик ҳаёт,
Алам дилларда,
Азоб эди иш.

Гўё мангуга
Асир олгандай,
Кетмасди нари
Устимиздан қиш.

Етим боладай
Қисиб бўйинни,
Тянь-шань ғамда,
Тўкар эди ёш.

Дардда қолгандай,
Оҳ урарди, оҳ,
Боғлар хазонда —
Баргсиз, яланғоч.

Назар солсак биз,
Қоронғу ҳар ёқ.
Ғурбат босгандай,
Туюлар жаҳон.
Қор, муз қучоқлаб
Ётган водийда
Гўёки селдек
Оқар эди қон.

Лардга дармон йўқ,
Нола билан биз,
Юрдик тентираб
Мудҳиш кечада.
Хонлар ҳукмрон,
Кайфу сафода,
Биз бўлсак ғамгин,
Ҳасрат ичида,

Тутқундай ётиб,
Қанча асрлар,
Ўтди умримиз
Бўлиб хор-зор.

Йиғлаб ёш тўкиб,
Фарёд қилишиб,
Ҳаётга шундай
Бўлдик интизор.

Ўтди кўп йиллар,
Шундай қайғуда,
Шундай азобда
Бизнинг бу бошдан.

Аммо топпадик,
Ҳам тополмадик,
Ҳеч бир нурли йўл,
Ётиб қарғашдан.

Ғазаб дилларда
Қайнаб ловадай,
Тушдик майдонга
Жонлардан кечиб.
Кураш-ла фақат,
Келар саодат,
Дедик, отландик,
Йўлларни очиб.

Юрдик қўзғалиб,
Зўр тўлқин билан,
Мангу йиқишга
Зулмат тахтини.
Шу йўл билан биз,
Енгиб душманни
Оламинг дедик,
Элнинг бахтини.

Шундай қўзғалиш
Ва кураш билан —
Куч, ғайрат топдик
Дўстларни кўриб.
Тушиб майдонга
Ғалаба қилдик.
Зулмат тахтини
Йиқитдик уриб.

Янъань кўриниб,
Йўлимизда нур
Берди зўр бахтдан
Кўнгилга дарак.

Шу дам севиниб,
Халқ берди қўлин,
Гўё ўзига
Топгандай тирак.

Цин Тянь-чу билан
Мао Цзе-мин шу чоғ
Келди ўлкамга,
Кўнгил тўқ дедик.
Энди йўл топдик,
Юриш қиламиз,
Коммунистлар бор,
Қўрқиниб йўқ дедик.

Шу чоғ туюлди,
Кетгандек нари
Сурилиб бизнинг
Устимиздан тун.
Диллар ҳам шу дам,
Очилди бир оз,
Орзусига халқ —
Етгандай бутун.

Бизлар кўз очдик,
Энди юрамиз,
Порлоқ истиқбол,
Топдик ёруғ йўл.
Бизни бошлади
Компартиямиз
Бизга чин дўстлар
Узатишди қўл.

Орзулар билан
Юрдик илгари,
Коммунистлар-ла
Донм бир бўлиб.

Ҳали мамлакат
Озод бўлмаган,
Мазлумлар йиғлар
Сочини юлиб.

Умид ва армон
Қалбларда қайнаб,
Йўл солдик, замон —
Бўлди бошқача.

Қора булутлар
Босгандай бўлиб,
Еру-осмонни.

Давон ошгунча.

Кундуз тун бўлиб,

Босди қоронғу.

Осмонда қуёш —

Нури ўчгандай.

Махфий иш тутди

Компартиямиз,

Баъзан чақнади

Юлдуз кўчгандай.

Бой бойга боқди,

Сув сойга яна;

Қон тўккан йўқсил.

Қолди далада.

Азоб қўйнига

Олинди ҳаёт,

Жонлар қақшади,

Минг бир балода.

Ҳар ёқда сургун,

Бечора фақир

Сарсончиликда

Айланди боши.

Нола-зор қилди
Йўқсул чидолмай,
Юрди тентираб
Кўчаларда оч.

Бир кун ота йўқ,
Бир кун қариндош —
Тутқун қилинди,
Тўлди зах зиндон.
Жоди остида
Қирқилганда бош,
Яна дарёдек
Тўлиб оқди қон.

Она кўчада
Зор-зор йиғлайди
Азиз боланинг
Дардини айтиб.

Она қон ютиб
Фарёд-ла қақшар,
Ҳаёт қайда, деб
Ҳушидан кетиб.

Шу чоғ изладик
Коммунистларни,
Нажоткоримиз
Чин дўстларни биз.
Бироқ йўқ эди,
Цин Тянь-чу ва Мао.
Қурбон бўлганлар,
Қолган қонли из.

Бир ёнда қайғу,
Бир ёнда ҳасрат,
Ўлим ва ваҳшат
Бўлди мусибат.

Қайси бирини
Айтиб тугатай,
Усти-устига
Келди шундай дард.

Дардга аламга
Чидарми юрак —
Дея қўзғалдик,
Отланиб яна.

Кураш йўлига
Бизни бошладинг
Бошимиз силаб
Бўлдинг бошпана.

Қалбда армонлар
Қайнаб тошганда,
Бир қуёш бўлиб,
Келдинг Гунсандонг.
Йиқиб зулматни,
Нур сочдинг ўзинг.
Ғам туни кетди,
Бизга отди тонг.

Шу чоғ халқимиз
Бошин кўтарди.
Ростланиб олдик
Биз ишчи-деҳқон.
Замон йўқсилга,
Дедик шодланиб,
Қониб юраклар,
Ором олди жон.

Шу дам Тянь-шан
Баҳордай яшнаб,
Кулиб дилда
Сенга солди қўз.

Ўлкам устида
Ҳилпирар байрок
Элга яратдинг
Мангулик кундуз.

Кулиб кўнглимиз,
Кўтарилди рух,
Кўкларга етди
Бизнинг бошимиз.
Сен мураббийсан
Муродга етдик.
Абадий порлар
Бахт қуёшимиз.

Яша, Гунсандонг
Деймиз юракдан,
Топганмиз сен-ла
Бахту саодат.
Ёт синфга биз
Кураш очамиз,
Меҳнаткаш синфи
Сен билан албат.

Ўзинг халоскор,
Бош паноҳимиз
Отадай мушфиқ,
Она — меҳрибон.
Ўзинг йўл бошла,
Халқимиз борар
Доим илгари
Коммуна томон.

1957 йил, Апрель.

ДЕНГИЗ БЎЙИДА БИР КЕЧА

(Шеърдан парча)

Борардим жимжит денгизни бўйлаб,
Аммо мазгилим ниҳоят йироқ.
Осмонда булут, ойнинг нури суст,
Ҳатто кўринмас биронта чироқ.

Денгиз бўйида кўнгилли юрмоқ,
Узоқ-узоққа қарардим доим.
Майин шамолдан қалтираб япроқ
Чапак чаларди, қутлаб мулойим.

Денгиз бўлса жим, отмасди тўлқин,
Кўм-кўк осмондек ётар ястаниб.
Борардим ҳамон, қирғоқлар соқни,
Йўлим қаёқда, бўлмасди таниб.

Соҳил бўйида ўлтириб бир дам,
Денгиз сувида ювдим юзимни.
Шарқдан қизил нур чиқиши билан,
Қафасдан чиққан сездим ўзимни.

1957 йил.

Т О Н Г

Тонг деб телмуриб,
Хаёллар суриб,
Жонлар интилиб,
Кутган чоғ келди.

Осмон юзидан
Булутлар кетиб,
Тун қоронғиси —
Ўтган чоғ келди.

Шу чоқ кўз очиб,
Илҳомлар олдим,
Тонгнинг нуридан
Сўзларни тизиб.

Дастлабки куйим,
Октябрь дедим.
Шодланганимдан
Шеъримни ёзиб.

1950 йил, октябрь.

ТОНГ ОТДИ

I

Тонг отди, дўстим,
Тонг отди қара!
Тебранди ҳаёт,
Силкинди жаҳон.

Назар солдим мен
Атрофда ҳузур.
Тунга хотима
Берилди бугун.

Хитой устида
Порлар ўчмас нур,
Олқиш ичида
Кўнгиллар бутун.

Тонг отди, дўстим,
Тонг отди, қара!
Шовқин ичида
Жонланди ҳаёт.

Заводлар, конлар,
Шаҳар, қишлоқлар.
Тонг нури билан
Бўлмоқда обод.

О дамлар кайнаб,
Кўчалар тўлди,
Жаҳон устида
Тўлқинли овоз.

Бу тонг хурсандлик,
Жонларга ором.
Шунинг-чун завқ-ла
Жаранглайди соз.

Шундай хурсандлик,
Сурур нчида
Нурга бурканган
Муқаддас Пекин.

Назар солдим мен,
Кўрар кўзи-ла —
Куннинг келишин,
Тун кетар секин.

Пекин шаънига
Раҳматлар ёғди,
Унинг бағрида
Миллионлаган жон.

Тонгни яратди
Гунсандонг куёш,
Хукуқин олди
Ишчи ва деҳқон.

Доҳий Мао Цзе-дун
Чикди инбарга,
Хитой қўзғалди
Эшит, эй инсон!

„Мамлакат озод“
Деди Маожуши,
„Тонг отди“ дедим
Топгач мен нишон.

II

Тонгнинг ҳуснидан
Тўкилганда нур,
Осмон юзидан
Сурилди булут.

Тоғлар, адирлар,
Қирлар, саҳролар,
Кенг нафас олиб,
Хуш бўлди бу юрт.

Океан чайқалиб,
Тўлқинланди сув,
Мавжлар келиб,
Қирғоққа урди.

Отган шу тонгдан,
Кулиб табиат,
Нур билан шу дам,
Юзини ювди,

Дард билан ғамда,
Мунгланган тоғлар,
Кўз тикиб тонгга
Аста керилди.

Қор, муз қопланган,
Бу зимистонлик
Эриди яна
Четга сурилади.

Кўллар, дарёлар,
Бекор оқмасдан
Ҳаёт йўлига
Солди янги из.

Кулиб, хуш бўлиб,
Тўлиб тошгандай,
Тўлқинлангандай
Азамат денгиз.

Чанқаган чўллар,
Сув ичиб қониб,
Чаманзорлардай
Ўралди гулга.

Сойлар, жилғалар
Оромбахш бўлиб,
Битмас завқ берди,
Илҳом кўнгилга.

Гулзор боғларда
Қушлар эрк топди,
Булбуллар тинмай
Очилди сайраб.

Қандай масаррат,
Дўстим сен қарал
Шодликка тўлди
Кўнгиллар яйраб.

III

Эшит, диққат қил,
Бахтиёр элим!
Бу тонгда яшнар
Коммуна гули.

Уриб зулми,
Ёритиб тунни,
Бахтини берган
Коммуна йўли.

Мен ёздим, тиздим
Шеъримни бугун,
Кулиб дилимда,
Сўзлаб бирма бир.

Отганда шу тонг,
Мен ҳам тугилдим,
Шу куннинг ўзи —
Улуғ Октябрь.

1950 йил. Октябрь.

Турғун Олмос

ПАРТИЯГА САЛОМ

Қабул қил, партиям, бу саломимни.
Халқимнинг қалбидан йўлладим сенга.
Сенга атай олқиш ва каломимни
Чунки ёлқин меҳринг туташан менга.

* * *

Элу юрт, тоғу тош, ҳамма томонни,
Даҳшатли булутнинг ваҳми босганда;
Қафасга солинган шердек ҳайқириб,
Халқимнинг ғазаби қайнаб тошганда;

Минг бало — кулфатда, машаққат чекиб,
Мардона қадамлар ташлаб ўтардинг,
Қонларга бўялиб, жонингни тикиб,
Озодлик байроғин баланд кўтардинг.

Миллионлар бошидан ғаму аламини
Абадий қайтмасга бутун кетказдинг.
Фақат ёлғиз ўзинг, улуғ партиям,
Халқларга озодлик тонгин етказдинг.

* * *

Кўз очдинг янгидан кулиб жаҳонга,
Сен берган хурликдан хурсанд дилимиз.

Эришиб бахтиёр янги замонга,
Сенга минг ташаккур айтар элимиз.

Янги ҳаёт учун, тўйлар бошладик.
Октябрь тонгидай, гулдек очилиб,
Маърифат йўлига қадам ташладик,
Йўлимизда ётар нурлар сочилиб.

1955 йил, сентябрь.

Қ А Ш Қ А Р

I

Туғилдим-у кўрдим: ҳамма ёқ вайрон,
Ўшқирарди зулмининг даҳшат тўфони.
Бировлар роҳатда, миллионлар сарсон,
Эрк деган маҳкуму, оқарди қони.

Дехқон, ғариблар йиглаб, тентираб,
Золимлар олдида эгарди бошин.
Тошюрак малъунлар писанд қилмасди,
Қашшоқлар ноласин, оққан кўз ёшин.

Қашқар, ўтмишининг ўқиб тарихдан,
Билдим мен Маҳмудга бўлгансан бешик.
Боболарнинг кўзи ёш ила қонда —
Юрганлар эрк истаб эшикма-эшик.

II

Сув кечиб, чўл босиб, қор-музлар ошиб,
Озодлик қўшини келди ўлкага.
Чиқдик биз олдида кучоқлар очиб,
Етишди халқимиз охир ҳурликка.

Кўп аср йиғлаган нурсиз кўзимиз,
Юлдуздек чақнади, уфқ сузилди.

Қон кирди томирга, гулдек юзимиз,
Қулликнинг занжири шартта узилди.

Мана ҳур, озодсан, яшнай бер Қашқар,
Бошингда ҳилпирар қип-қизил байроқ.
Наъшали баҳоринг, ёқимли саҳар,
Тунларинг ёп-ёруғ, қуёшингга боқ.

1957 йил, март.

ВАТАН

Сен мушфиқ, меҳрибон онамиз Ватан!
Қасамёд қиламиз олдингда бугун.
Сени забт этолмас душман дафъатан,
Курашдан қайтмаймиз, юраклар бутун.

Бас, етар, зулмга бизда йўқ тоқат,
Жаҳолат занжирин узиб ташлаймиз.
Ёвузлар Ватанни қилдилар ғорат,
Урушга қарши биз уруш бошлаймиз.

Озодлик, хуррият, инсоний ҳуқуқ —
Ишқида олдик биз қўлларга қурол.
Босқинчи душманга энди омон йўқ,
Ватандош дўстларим, курашга қўзғал.

Тўкилган соф қоннинг нур-шуъласидан,
Чароғон бўлажак кураш йўллари.
Озодлик баҳорин шўҳ нафасидан,
Очилур Ватанда бахтнинг гуллари.

Курашлар тугамас, этажак давом,
Халқ кутган тилакка етмадик ҳали.
Номуссиз хонлар, босқинчиларнинг —
Бу сафар гўр ичра кирмаклик гали.

Машаққат ва оғир кураш йўлида,
Советлар ўлкаси бизга мададкор.
Келажак, саодат халқининг қўлида,
Фашизм ўлажак, ўлажак зинҳор.

1942 йил. июль.

УМИДЛИ ХАЁЛ

Қолдим қайғуда, қоронғи тунда,
Тонгнинг шарпаси умидим эди.
Эркин юрмадим — кулфат, тутқунда,
Зебо ёшлигим бўғилган эди.

Юрдим зор йиғлаб, боғим хазондир,
Шамоллар эсди... тонглар отмади.
Зорим кўпайди, рангим сомондир,
Сирдош юлдузим асло ботмади.

Озодлик истаб, зиндонда ётдим,
Сочим оқарди,— ҳижрон тухфаси,
Мақсадим учун жонимни отдим,
Эшитилса ҳам ажал шарпаси.

Кўп йиллар ётиб, дўзахдан чиқдим,
Озод овозим янгради ҳар ён.
Кескин курашга юрдим, чиниқдим,
Рухим шодланди, завқланиб чунон,

Кураш белбоғин боғладим белга..
Ёвлар мақсадга энди етолмас.
Истадим эркини, ишондим элга,
Шумлар қутулиб, омон кетолмас.

Умидли хаёл йўлдошим менинг,
Биз кутган тонгнинг ёруғи чексиз.
Халқим тилакдош орзунгга сенинг;
Топарсан меҳнат, бахтингни шаксиз.

*Қашқар.
1946 йил. Август.*

Абдулҳай Рӯзи

Б И З Г А

Очиб боқсам тарихни,
Янгради хитоб бизга.
Шунинг учун бу тарих,
Қимматли китоб бизга.

Шонли саҳифалари
Бизга ўғит китоби.
Шу тарихдан туғилар,
Озодликнинг офтоби.

Унинг ҳар бир сатрида,
Минг йилларнинг кўзи бор.
Курашларга чорловчи
Маркс-Ленин сўзи бор.

Халқим энди ҳеч қўрқмас,
Узоқларга тик боқар.
Ғайратимиз юракда
Дарёдек тошиб оқар.

Ғулжа, апрель, 1942 йил.

М. Новрузов

ҚУЁШ ВА БИЗ

Қуёш ўтар ҳар куни ғарбга,
Босар ҳамон кўҳна йўлида.
Ўзи билмас неча асрлар,
Нурин сочар ўнгу сўлига.

Қуёш енгар қоп-қора тунни,
У чиққанда ёрир кечалар.
Кулиб қарши олар коинот,
Хурсанд бўлиб қанча-қанчалар.

Қуёш нури қоплар ер юзин,
Табиатга бағишлар ҳаёт.
Кўкда қушлар қаршилаб уни,
Қўшиқ айтиб, ёзади қанот.

Бироқ кекса қуёшдан кучли,
Юрагимиз тўрида ёлқин —
Ловиллайди, ҳаттоки қуёш —
Ҳузурида туюлар салқин.

Қуёш борар кўҳна йўлидан,
Тонгда чиқиб, кечда ботади.
Бизнинг қалбда дўстликнинг меҳри
Яшнаб, доим чечак отади

Кучор. 1956 йил, апрель.

КУРИНДИ

Боққа кирсам тонг билан, сарви равон кўринди,
Кўзларимга нур бериб дилбари жон кўринди,
Балки жилва ноз ила моҳи тобон кўринди,
Хуш табассум айлабон, ёру-жонон кўринди,
Бўлди кўнглим ишқида ҳеч мислсиз шунга банд,
Ўхшаши йўқ оламда ўқи мужгон кўринди.

Ажун аро ахтариб бу каби бир санамни,
Учратолмас эдим мен, кўриб жабру-ситамни,
Кимга айтай бу сифат қошлари бир қаламни,
Қилди бугун васли-ла зўр илтифот, карамни,
Бўлди кўнглим ишқида ҳеч мислиз шунга банд,
Оламда ҳеч тенги йўқ, кўзи чўлпон кўринди.

Кўзлари шавқи билан уйқу тунларда ҳаром,
Хасталандим ишқида, яхшилансин дил-ярам,
Бир кўришда берсалар севгидан ширин салом,
Мен эмас ёлғиз, ошиқ, сўзлагай барча калом,
Бўлди кўнглим ишқида ҳеч мислсиз шунга банд,
Киприклари худди ўқ, қоши камон кўринди.

Кўрса ҳам кўрмагандир, мендек кўриб ҳеч киши,
Энди кўрса гўзални, куяр бағри, ич-тоши,

Тенги йўқ ёрин кўриб, фалакка етар боши,
Ҳар ким муродга етса, ҳаргиз тўкилмас ёши,
Бўлди кўнглим ишқида ҳеч мислсиз шунга банд,
Мурдадек таним аро гўёки жон кўринди.

Қуйса Қашқар шаробин, томчи қолдирмай ютай.
Ёки даста гул каби қўлимда маҳкам тутай,
Йўлга унса тиканлар, тилларим билан ўтай,
Йўлларига поёндоз жонимни солиб кутай,
Бўлди кўнглим ишқида ҳеч мислсиз шунга банд,
Субҳидам жонон келиб, менга дармон кўринди.

*1944 йил, декабрь.
Гулжа шаҳри,*

БАҲОР

Қиш бобо қаёққадир
Астагина йўлин солди.
Ёз йнгит мўйлов бураб,
Кулибгина ўрин олди.

Табиат рангба-ранг—
Тўнлар кийиб, созлар чалди.
Булбуллар қанот қоқиб,
Кузгунлар дардда қолди.

Қанча тоғ, кенг яйловлар
Қўйнин очиб, кулиб боқди.
Дарёлар тўлқин уриб,
Шарқираб тўлиб оқди.

Кенг боғлар, чаманзорлар,
Ясаниб, ҳидин сочди.
Совуқ ҳаво қора булут,
Думин судраб аста қочди.

Ёш йнгит, қиз-жувонлар,
Енг шимариб тушди ишга.
Уйғонган ер ҳам бугун,
Ўхшамас асло қишга.

1947 йил, май.

КУРАШ СЕВГИСИ

Тонг порлаб,
 шуъласини
 ер юзига
Аямай сочади.
Кураш истиқболи
 Мазлумлар олдида
 Озодлик эшигини
Кенг очади.
Замоннинг қутлуғ кураш чехраси
 Бизга қараб,
 кулиб боқди.
Кураш тўлқинида
 Миллионлаган халқ
 Манзилни кўзлаб,
 дарёдай оқди.
Шунда йўлимизда
 бўронли тўлқинлар,
 ўтли тўлқинлар,
 ўтли тўфонлар
 бизнинг кемага
 ўзин уражак.
Истиқбол тонгида,
 душманлар қутирган ит каби
 оғиздан кўликлар сочиб,

Жон талвасасида ҳуражак.

шу бўронли

Кемани тўхтатмай

Оғир қийинчиликларни енгиб,

бугун етдик.

Шунинг-чун севаман

нажот курашин.

Созимни чаламан

Ёшлигим — баҳорим

Хуррият машъали

1945 Июл, апрель.

Ним Шаҳид

У Н У Т М А

Дўстим, ўн йил бурунги
Кунларингни унутма.
Тонг отгунча йиғлаган
Тунларингни унутма.
Мустабидлар олдида,
Итдан бадтар хор эдинг.
Ҳақсиз ишлаш ерида
Кеча-кундуз бор эдинг.
Кунлар бўйи оч юриб,
Парча нонга зор эдинг.
Қайноқ сув ҳам кўрмаган,
Чоғларингни унутма!
Ўқиш ёши вақтида,
Қимор сари отилган.
Ютқизганин тўлолмай.
От-сигирдай сотилган,
Эсингдадир биродар,
Тутқунликда турганинг.
Тинмай йиғлаб, оҳ уриб,
Соч-соқолинг юлганинг
Кечиб бундай ҳаётдан,
Тирик гўрда бўлганинг.
Қўлинг ортга боғланган
Доғларингни унутма!

У кунларда дердилар:
„Олбон деган олганга“
Етишмасди товуғинг
Бир тухумлик олбонга.
Раҳм-шафқат қилмасди,
Оч-ялонғоч қолганга.
Дармони йуқ дардларга,
Ботганингни унутма!
Қора кунлар юракни,
Зардоб қилиб оқизган,
Тақсирлар ва жаноблар,
Қамчидан қон томизган.
Ўдағайлаб туришган,
Заҳар солган чивиндай,
Шунинг учун чиройлар —
Бўлиб қолган сомондай.
Бир оз фурсат топилса,
Ётиб олиш ҳаёндай,
Соғ танингни касал деб,
Ётганингни унутма!
Ғам юклари остида,
Бўлганди белинг эгик
Тайёр эди ростлансанг,
Икки пойга бир этик.
Хавф остида дарз кетган,
Юракларинг такка-пук,
Камалакдек букилиб,
Юрганингни унутма!
Ер оғзини очарди,
Боқсанг сени ютишга,
Кўкка боқсанг осмон ҳам,
Тушган сени босишга.
Атрофингда жаллодлар,
Тайёр сени оқишга,

Даҳшатли хавф остида,
Қолганингни унутма!
Бўлган зул атрофни,
Қимирлашга мажол йўқ,
Аждаҳонинг оғзидан,
Қутулишга амал йўқ.
Қанот қуйруқ юлинган,
Вақти етса хаял йўқ.
Тақдирингни шундай деб,
Турганингни унутма!
Иссиқ қонни совутиб,
Жон бўғизга етгунча.
Оёқ-қўллар боғланиб,
Тиғ суякка теккунча,
„Озодлик“ деб қўзғалган
Зўр тўлқинни унутма!
Жаллодларни йиқитиб,
Ўз қонига белаган,
Келиб сени қўлтиқлаб,
Икки қўллаб йўллаган
Кўз ёшингни тозалаб,
Чанг-тўзонни супурган,
Тилакларни ҳал қилган
Дўстларингни унутма!
Қиш, ёз демай боғингда,
Бирдек очилса гуллар,
Урфон сувида сероб
Гар бўлса қиз-ўғиллар,
Текислансалар қийшиқ —
Чуқур-у баланд йўллар.
Мағрурланиб бу йўлда,
Юришингни унутма!
Ўн йил нчада ўлкам,
Ўсиш тарафга ўтди

Акс тараққийчилар
Қайтмас тарафга кетди.
Зўр курашда халқимиз
Душманни яксон этди,
Бу хурсандлик элингда
Бўлган кунни унутма!
Озодлик учун кураш
Етти йилга чўзилди.
Босқинчилар нўхтаси
Охир чириб узилди.
Тенг ҳуқуқсиз шартнома,
Бекор бўлди, бузилди.
Тенг ҳуқуқни олажақ, —
Кунларингни унутма!
Яқин қолди душманинг
Гўр ичига киражақ.
Болаларинг боғларда
Яйраб, гуллар теражақ.
Сенинг кураш, меҳнатинг
Мевасини беражақ,
Шонли зафар сендадир,
Яқин қолди, унутма!

1944 йил, январь,
Оқсув,

МУХАММАС

Васлидан ўзга керакмас менга жонон олдида,
Орзуим бир сен эрурсан тан била жон олдида,
Бир гули раъно эрурсан боғу бўстон олдида,
То зиёрат этмасам мен сени имкон олдида,
Юзларим шарманда бўлсин тонг-ла субҳон олдида.

Дунёга тенг айламайман тоғларингнинг тошини,
Сени деб тошга қўшарман душманингнинг бошини,
Сен учун дарё қилурман шум рақиблар ёшини,
Мумкин ўлғайму кўришга янги ойдек қошини,
Шунда бахтим очиларди барча инсон олдида.

Сен эдинг дунёда бир тенгсиз гўзал, нозик бадан,
Иккимизда боғланиш гўёки эрди жону тан,
Оҳ... гўзал ёр ўйнаган Қашқар, Кучор, Ёрканд, Хўтан,
Не ситам кўрди экан ифлос оёқда пок Ватан?
Тўхтамасмиз сен учун ҳар қанча қурбон олдида.

Дилбарим, оху қўзим, хуршид юз, ширин сўзим,
Хусни афлокингда тукқан эрди толе юлдузим,
Лабларингга рашк қиларди боғда ўсган ол узум
Қошларинг меҳроб қилиб, сажда қилай танҳо ўзим,
Сидқидилдан севганим сен тоза виждон олдида.

Водариғо, қайси кундир шум рақиб босди оёқ,
Сен каби ҳур позанинлар устига солди таёқ,
Мен қучоғингда туриб тортдим ажаб дарди фироқ,
Неъматинг лаззатларидан айрилиб қолдим йироқ,
Бир тиланчидек қисилиб кузда хирмон олдида.

Йиғладим шундан буён тун кечалар бедор бўлиб,
Раҳмсиз ўгайга қолган қиз етимдек хор бўлиб,
Ҳавзи кавсарни кечибор томчи сувга зор бўлиб,
Торлашиб кетган-жаҳонга сиғмайин бемор бўлиб,
Бўйни боғланган мушукдек сонгда сичқон олдида.

Шундай умрим ўтган эрди ўртаниб ҳам кул бўлиб,
От, ашақлар ўрнида душманларингга кул бўлиб,
Оллоҳ амри шуминки деб, сотса балки пул бўлиб,
Ўтган умрим эсласам ёшим тўкилур кўл бўлиб,
Мулланинг имони бўлдим худди шайтон олдида.

‘Оқибат қувғинди бўлдим бир йўли тортдим фироқ,
Шум рақибнинг толеи ўнг келди, мен бўлдим йироқ,
Жонга тўйган худди бир парвонаман, сен бир чироқ,
Кунба-кун ортди кўнгилда сенга бўлган иштиёқ,
Томчи сувга зор бўлдим баҳри уммон олдида.

Торт қўлингни, ваҳший душман, ҳали жоним танда бор,
Зўр ишончим, тез яқинда сепи қилгум тор-мор.
Эй палид тезроқ йўқол, гўзал еримни қилма тор,
Сени шақи зулматни йўқ этсам, саодат тонг отар,
Кун нурин кўрсатмаган сен парда осмон олдида.

Эр эмасман токи душманнинг қонини оқизмасам,
Дунёда хоинлик айбин кўксига тақизмасам,
Тўрт заҳарли ништари-ла ўзини чаққизмасам,
„Алла“ айтиб тобут ичра ҳаммасини ётқизмасам,
Шунда мард номини олғум халқи Шинжон олдида.

Эй санам, атрофга боқ, халқинг бекор, тинч ётмасин;
Қўлга олсинлар қуролни, кечалар бош қотмасин,
Жим ётиб, ҳасрат чекиб, қонлар ютиб, дард тортмасин;
Ҳийлакор, маккор рақибга обрўларин сотмасин.
Эрк йўлида тўхтамасмиз қону қурбон олдида.

*1946 йил, август,
Ғулжа.*

ЖИНОЯТДАН ШИКОЯТ

Узоқ муддатли маҳкумликда дилда дард ниҳон бўлди,
Худога шукурким бул кун буни айтар замон бўлди.
Кучор, Шоҳёр, Бугур, Бой аҳлидан бу сир баён бўлди,
Ўшал бадбахт сиёсат зарбидан дилларга қон тўлди,
Қўшимча эзгувчи халқни Саид Аҳмад чаён бўлди.

Дариго, зулм истибдод сиёсатдан қилурла дод,
Саид Аҳмад „хўжам“нинг дастидан юз ҳисса дод, фарёд,
Қачонки Шинг-Шн-Цай қассоб дўконга чиқди у бедод,
Кесай бошларни деб чиқди Саид Аҳмад деган жаллод,
Бунинг золимлиги халқ ичра ошкора — аён бўлди.

Бунинг қилган жиноятини оз-моз айласак тасвир,
Ўқиган илмини жойида ишлатмай қилур таҳқир,
Бурундан пулга зўрлаб, бек ва шанжонгни қилиб
тасхир,
Ўринсиз қози бўлди порахўрликни қилиб тақдир,
Етишди Шинг Шн-Цайга икки тилли бир илон бўлди.

Халойиқ олатин паймол этиб, ноҳақ зулм айлаб,
Ғариб бечораларнинг топганига ҳам ҳужум айлаб,
Қорани оқ қилиб, оққа қора бирлан ҳукм айлаб,

Ҳамиша порахӯрлик бирла нафсини тулум айлаб,
Бу бир тўймайдиган тўқайдаги ваҳший қобон бўлди.

Хусусан бу сафарги инқилобда халқни кўп эди,
Халойиқ ҳам „хўжам“дан бениҳоят тўйди ҳам безди,
Кучор, Шоҳёр билан Бойни оралаб бир сафар кезди,
Бу бир борганда халққа кўп бало-ю зулм кўргузди,
Ўзи бир ўт бўлиб, илкида тутган қамчи қон бўлди.

Талаб олди халойиқ мулкини „совғага“ олдим деб,
Болаиқ „ўғрилара“ қўшилгани-чун пола солдим деб
Бировни, сени мен ушбу ўлимдан айриб қолдим деб,
Сенинг йўлингда ишлаб чарчадим ва ёки толдим деб,
Шунингдек йўл билан бу инқилоб анга ҳаён бўлди.

Ажалнинг шарбати қонли қиличдан қайнаган-тошган,
Зулмнинг дастидан бир қанчалар жонни олиб қочган,
Уларнинг қўрққанидан қанчанинг ноҳақ қонин сочган,
Бунинг устига Санд Аҳмад қазонинг дафтарин очган,
Ҳамиша қилмишида асли истибдод саён бўлди.

.. Ҳали фатво чиқарди жон қочирганларнинг ҳақида,
Ҳалол қилди талаб олмоқни моли бўлса дастиди,
„Мубоҳ“ қилди хотинни ажнабийга бўлса тахтида,
Шунингдан бўлди иффат номусимиз оёқ остида,
Бунинг қалбиди виждон борлигига халқ гумон бўлди.

Зулмга ёрлашиб, ҳозирда ҳарбий маслаҳатчи у,
Зулм арбоблари уйқуда ётганда кузатчи у,
Қон ичувчи худди қушхонадаги бир „тўлакчи у“
Ҳалойиқларнинг мол-мулкини ва гўштин емоқчи у,
Жудое бу жафолардан бадинлар устихон бўлди.

„Хўжам раҳбарлигида“ халққа зулм айлаб қари ёшдан
Сафил сўқмоқ бўлиб эрди Кучор, Бойга янги бошдан,
Ажаб қаттиқ экан кўнгли ўтиб кетган қора тошдан,

Этаклар қуримасди кўздан оққан қон билан ёшдан
Фурур ўсган деҳқон болалари муҳтожи нон бўлди.

Бу зулмат маслаҳатни бошлаганда кетду у иллат,
Демак тўхтам буйича баб-баробар бўлди ҳар миллат
Асоратдан қутулдик, бошимиздан кетди бу зиллат,
„Хўжам“ ҳасрат чекиб, боғлаб беролмай қолди бе миннат
Оқармас оби замзам бирла юз йиллик қозон бўлди.

Ҳаётдан ҳаққи йўқ, кетсин бу дунёдан, қабр жойи,
Менинг ҳукмим эмас, балки замон вазияти — ройи,
Нажосат қилмасин дунёни бадбахт хўжанинг пойи,
Ўтиб ўн беш қоронғу, ҳозир ойдинлашди халқ ойи,
Демак навбат халқлар бахтига келди, омон бўлди.

Йигит бўлсанг тур ўрнингдан талаб қил интиқомингни
Забунлик етмасин, боғла ватанга эътиқодингни,
Тараққий айлагил сен ҳамда халққа эътиборингни,
Сотиб қўйма, Саид Аҳмадга ўхшаш ихтиёрингни,
Қуритсанг сен ватан хоинин, юртимга омон бўлди.

1946 йил декабрь
Фулжа.

ОЛДИДА

Рухсат айланглар бугун сўзлашга майдон олдида,
Айтайин кўнглимдаги сиримни виждон олдида,
Булбули шайдо каби боғ ичра райхон олдида,
Танга жон сиғмайди хушҳолман бу бўстон олдида,
Ёш йигитнинг кўнгли янглиқ ёри-жонон олдида:

Сўз бошида доҳиймиз Мавжушига ҳурмат тилай,
Коммунистик партия юз минг яша, деб ўргилай,
Ишчи-деҳқон бирлигини жондан ортиқ деб билай,
Душманам қон йиғласин, халқим билан доим кулай,
Отамиз, устозимиз, доҳий қадрдон олдида.

Бўғса ҳам мудҳиш зулм ҳеч тўхтамай ўсди тилак,
Оҳ, ёруғ тонг қайда деб қон кечди ҳар кучли билак,
Неча бор олди қаламни дарғазаб ўтли юрак,
Қон ичиб, зор қақшатиб келган эди золим фалак,
Кетди зулмат, келди озод кун бу имкон олдида.

Кун чиқишдан кун чиқибди, баракалло, деди эл,
Коммунистлар халқни озод этгали боғлабди бел,
Бўлди армон-орзумиз Мао Цзе-дун йўлида ҳал,
Кўтарилди устимиздан ҳайқириб турган ажал,
Кун ўзи нурини сочди бизга осмон олдида.

Коммунистлар бизни озод қилди зулмат илкидан,
Қўйни қўйчи асрагандай бўри билан тулкидан,
Ишчи-деҳқон бўлди озод феодаллар мулкидан,
Қиз-ўғиллар тўхташолмас шоду хуррам кулкидан,
Кўз ёшин тўкмас элим энди зимистон олдида.

Зулму-вахшат тахтини қилди яксон коммунист,
Сувни бошлаб, чўлни қилди боғу-бўстон коммунист,
Ҳар қаерга борса қилди гул-гулстон коммунист,
Сайраса булбул садоси, бўлди дoston коммунист,
Ҳамма имкон бўлди тайёр ишчи-деҳқон олдида.

Биз эдик аср бўйи фанний билимдан беҳабар,
Неча йиллар ўқисак, билганимиз ,пеш, зер, забар,
Коммунистлар қайси чоғ топди бу ўлкамда зафар,
Бас, шу кундан бери мактаб бирла бўлди муътабар
Бу сабабдан коммунистни севамиз жон олдида.

Эл қатори тенг ҳуқуқлик бўлди энди халқимиз,
Ҳамма миллат тенг баробар иттифоқ, соф қалбимиз.
Камситишлар йўқолиб, битди адоват, галванизмиз
Тортамиз танобини чиқса орадан телбамиз,
Тиламаймиз оҳ уриб, шафқатни биз хон олдида.

Олти йилдан бери берди бизга яхши тарбия,
Ҳаммани эркин яшатди халқ озодлик армия,
Бу сабабдан яша дейман Коммунистик партия,
Доимо олға борурмиз сенга олқишлар дея
Халқимиз бахтин топув меҳнатда, виждон олдида.

Бахтиёрдир ўлкамиз, бўлди чарогон келгуси,
Социализмга боришнинг бу асосий белгиси,
Шону шавкат, бахт-саодат эл аро тенглашгуси,
Элга бойлик зўр саноат ўлкада тиклангуси,
Турмагай халқим гадойдек телмуриб нон олдида.

Босамиз олға қадамлаб коммунистлар изидан,
Келтирармиз кўп ҳосилни шунда ҳар бир езадан
Севи́нар ота-оналар ўғлидан ҳам қизидан,
Кетгуси ғамли аломат ҳамма одам юзидан,
Бўйга етган қизга ўхшаш уйда меҳмон олдида.

Бу фароғатли ҳаётдир Маожушининг шафқати,
Бизни ҳурликка чиқарган коммунистлар ҳиммати,
Орауларни қилгуси ҳал ишчи-деҳқон ғайрати,
Эларо ошмоқда ҳар дам коммунистлар ҳушмати,
Ним шаҳид айтар қўшиғин ушбу майдон олдида.

*Урумчи,
1955 йил, октябрь.*

МУҲАББАТ ИФОДАСИ

Дилбарни бир кўрай деб,
Мен нотавону хаста,
Билмай отин, сўроглаб,
Юрдим бозору раста.

Гулшан ичида ногоҳ,
Булбулни қилди огоҳ,
Гул ошиғи агар сен,
Савтингни қил оҳишта.

Маҳкуми амри бўлдим,
Ишқ била завққа тўлдим,
Жон танга сифмади ҳеч,
Булбул каби қафасда.

Мен навбаҳор чоғимда,
Гунча эдим боғимда,
Ҳайрон-у зор гўзаллар,
Мўраларди ҳавасда.

Мен бир гаранг кишидек,
Нола улар ишидек,
Мағрур лочинга ўхшац,
Бўлмас эдим шикаста.

Боққанда ўтмишимга,
Гоҳи кирар тушумга,
Бераҳмлиқ сазоси,
Минг тавба ҳар нафасда.

Кибр ила ғамза қилсам,
Қош била рамза қилсам,
Нозу карашмалилар
Гул тутар даста-даста.

Зулфи қоронғу тундек,
Юзи гўёки кундек,
Ул соч қароси қундуз,
Ёқут лаби жинаста.

Қийғоч қоши янги ой,
Менки бориб ялинмай,
Мажнуни каби юрсам,
Чўл, дашту, дўнг ва пастда.

Йиғлайман ҳеч толмай,
Ёки йироқ кетолмай,
Энди туя боқмасман.
Машраб бўлиб Такада

Мумкинмиди висолинг?
Ё бошқами хаёлинг?
Рад этиб Ним Шаҳидни
Дилин қилма шикаста.

*1955 йил декабрь.
Бой шаҳри.*

РАҲБАР ХОТИРАСИГА

Аҳмаджон эди танимизда жон,
Балки юракнинг томирига қон.

Оҳ бу жон эди юракка даво,
Ором оларди ҳар бир бенаво.

Эл учун жони кафолат эди,
Ўлкам кўрмасин маломат деди.

Орамизда йўқ, марҳум бўлган у,
Аммо юракда яшайди мангу.

Абад сақланар кўнгилда ёдинг,
Бугун амалга ошди мурудинг.

Эй азиз раҳбар, сен эдинг бир нур,
Юраклар сендан оларди ҳузур.

Элнинг роҳати эди тилагинг,
Халқ бахти учун урди юрагинг.

Меҳрибон кўз-ла боқдинг ҳар тараф
Халққа келтирдинг саодат, шараф.

Халқ бахти эди сенинг арионинг,
Халқ эди сенинг дардга дармонинг.

Қайғунг ва кулгунг халқ билан ўртоқ,
Халққа қайғудош эдинг сен ҳар чоқ.

Исмингга жисминг ажаб муносиб,
Ўлкамда эдинг моҳир бир косиб.

Кураш чоғлари номинг эди ёр,
Ўтди юракка доим мададкор.

Сенда бор эди ҳаққоний виждон
Унутмас сени ҳар ишчи-деҳқон.

„Озодлик“ дея сен шимардинг енг,
Ҳамма миллатлар бўлди эркин, тенг.

Йиқилди зулм, ер билан яксон,
Эзувчи синф йўқолди, гумдон.

Элнинг жонига ҳаёт бердинг сен,
Қанотсиз эди, қанот бердинг сен.

Қолди дилларда муборак исми,
Гоҳи тушларда кўринар жисми.

Бир йилга тўлди унинг вафоти,
Тилларда яшар унинг сифати.

Унутмас уни ҳеч қачон эллар,
Ўтса ҳам гарчи кўп узоқ йиллар.

Чунки у эди халқнинг устози,
Халқимиз ундан абадий рози.

Асло ўчмайди босган излари
Амалга ошди айтган сўзлари.

Эй азиз раҳбар, қабрингда тинч ёт,
Бўлди халқимиз бахтиёр ва шод.

Ним Шаҳид ёзди сенга марсия,
Олган у сендан таълим-тарбия.

*1950 йил, август,
Ғулажа шаҳри.*

БИЛИМ ҲАҚИДА

Жаҳон раънолари ичра билимдек ҳеч гўзал ёр йўқ,
Билимдон ўзга тутган ёр бўлур у гоҳида бор — йўқ.

Кириб нафсингни куйига, билимдан ўзга ёр тутсанг,
Бошингга тушса бир кунлар, у чоғда сен каби хор йўқ.

Фароғат истасанг, асло билимдан ўзга ёр тутма,
Сенинг қадрингни сақлашда билимдек яхши ғамхўр йўқ.

Билимсиз соғ танинг мажруҳлардек нола фарёдда,
Жаҳон ичра билимсизнинг дилидек эски бемор йўқ.

Билимга ошно бўлсанг, ўқиниш ишқида булбул бўл,
Ўрганмакка маориф боқчасидек асли гулзор йўқ.

Бу кенг дунёнинг қандай пучмоғига бош тикиб ётсанг
Билим тортиб чиқар майдонга ҳеч бир кимга хабар йўқ.

Билим руҳий озик инсон ҳаётига агар билсанг,
Билимнинг қадрини билгувчи ўлмас, бунга инкор йўқ.

Чопон бирлан ўзингни ярқиратсанг, бир бўёқчисан,
Билим асри бугун, сирлик чопонларга харидор йўқ.

Билимдан четда кўрган давлатнинг жоннинг жафосидир
Жафо қилмоқда жонига билимсиздек ситамхор йўқ.

Билимдан ҳамма иш майдонга чиққан асрдур ҳозир,
Билим лозим, билимсизларга бу асрда бозор йўқ.

Ўзинг ҳам Ним Шаҳид бу фикрингнинг тасдиқи бўл
қурбон.

Билимдан юз ўгирганлар каби қаттиқ гуноҳкор йўқ.

1936 йил, февраль.

Бой.

Турди Сомсоқ

Ю Р А К

Чўғдек ловиллаб турмаса,
Юрагим бор демагин.

Юрагинг тўлқин урмаса,
Тилагим бор демагин.

Тилак амалга ошмаса,
Билагим бор демагин.

Ишинг элга ёқмаса
Керагим бор демагин.

1955 йил, июль.

ДУСТЛИК ТАШАККУРИ

Совет эли, халқлар сени—
Дейди нажот байроғи.
Сен озодлик, чин дўстликнинг
Асло ўчмас чироғи.
Семи севар, озодликка —
Ташна бўлган юраклар.
Чунки, сенсан меҳнат элин
Зўр таянчи, маёғи.

Қудратингдан зулмат тахти,
Парчаланиб ташланди.
Сен ўрнатдинг адолатнинг
Мустаҳкам, чин тахтини.
Сен билан шу янги тарих,
Янги ҳаёт бошланди,
Сен яратдинг мазлумларнинг —
Тақдирини, бахтини.

Бошимизда ҳилпираган,
Нурли қизил байроқдан,
Улуғ доҳий, курашчилар
Сиймосини кўраман.

Шу муборак нур машъални
Кўз нуридай қадрлаб,
Жон-тан билан ҳурмат қилиб,
Юз-кўзимга сураман.

Элимизда қад кўтарган,
Ҳар муҳташам бинода,
Москвалик инженернинг—
Ақли-идрок, сўзи бор.
Дилга чексиз ором бериб,
Хушбўй ҳидлар таратган,—
Мевага кон боғимизда
Мичуриннинг ўзи бор.

Тьян-ань-миннинг минбаридан,
Нур сочмоқда ярқираб,
Нурли Кремль юлдузининг
Мангу ўчмас нусхаси.
Ана! Аньшань қучоғидан
Янграб овоз бермоқда,
Янги Хитой ишчисининг
Болгасининг зўр саси,

Еримизда етилмоқда,
Кўз чақнатиб ярқираб,
Ер юзига донги кетган,
Ўзбекистон пахтаси.
Донбассчилар идрогини
Жо қилмоқда қалбига,
Яшнаётган Хайнан, Фушун,
Людованнинг шахтаси.
Меҳнат билан шон яратди,
Бизнинг улуғ Хитой ҳам.

Ер юзини тоғ қолдирди,
Ғалабалар қиссаси.
Бизнинг шараф-шонимизда,
Онгимизда биргадир
Ошга лаззат берган туздек
Дўстлигимиз ҳиссаси.

Дўстларимга совга учун,
Гулзоримдан гул танлаб,
Шангхвадандан лента ўраб
Гул дасталар тузатсам.
Қора чойдан қуюқ дамлаб,
Машҳур жонон чиннимда --
Шу қадрдон дўстларимга
Икки қўллаб узатсам.

1955 йил, ноябрь.

Г У Л

Ҳаёт уйғошар келганда баҳор,
Гуллар очилур ҳатто бутун ёз.
Аммо билмайман нима сири бор,
Нима учумдир, гулнинг умри оз.

Қисқа умрида шу дилрабо гул,
Чексиз гўзаллик қилади пайдо.
Шохида сайрар ишқивоз булбул —
Бўлиб шу гулнинг кўркига шайдо.

Майлига гулнинг умри бўлсин оз,
Ҳар тонгда фиғон айласин булбул.
Ватан боғида ундираман, соз,
Абадий гўзал, мангу сўлмас гул.

1956 йил, май.

Аршиддин Тотлиқ

ҒОЛИБ ТОНГ

„Мен қўшиқ айтган тонг, оддий тонг эмас“¹
Қизарди шарқимнинг мусаффо тонги.
Бундай қўшиқ айтган ёлғиз мен эмас,
Дунёга таралди бу тонгнинг донги.

Шунинг-чун Ватаннинг ҳамма ерида,
Қувонч садолари фалакка етди.
Хитойни ёритиб чиққанда қуёш,
Тяньшан нурланиб, ярқираб кетди.

Элимиз устида қуёш кулган чоғ,
Шум булут таралиб, осмон сузилди,
Жингайсан жонланиб, шовқин-суронда,
Курашчан қалблардан сафлар тузилди.

Уйғонган Хитойнинг ўғил-қизлари,
Кураш майдонида эмаслар якка.
Озодлик байрогин кўтарган халқлар,
Етарлар албатта мақсад-тилакка.

Қуриб янги ҳаёт юриб бахт сари.
Жаҳонга берамиз янгидан чирой.
Коммуна йўлидан бориб илгари,
Нурларга бурканур бу янги Хитой.

1952 йил, сентябрь.

¹ Уяғундан.

ОҚСУВ ДАРЁСИ

(Оқсув дарёсидан бошланган „Ғалаба канали“нинг Хитой халқ озодлик армияси томонидан қурилиб битирилиши муносабати билан)

Шўх шамол эркалар юзимдан силаб,
Баҳримни очадир тонгнинг ҳавоси.
Тонг саҳар туриб мен, қирғоқларингда
Завқланиб кезаман, Оқсув дарёси.

Ҳа... сени нўхталаб ботир армия,
Йўлингни қаратди қақраган чўлга.
Лаблари гезариб чанқаган саҳро,
„Ғалаба канали“дан айланди гулга.

„Чўл қудуқ“ яшнади, бўлди бир бўстон,
Буғдойлар тўпланди хирмонга тоғдек.
„Матон“дек чангалзор бўлди гулистон,
Ҳаётбахш сувингдан ясанди боғдек.

Сувингдан яшнаган, гуллаган қишлоқ,—
Бағрида гуруллар юзлаб пўлат от.
Кумушдек пахталар, олтиндек донлар,
Келтирар халқимга фаровон ҳаёт,

Беғубор осмондек тиниқ юзинг-ла
Ҳар тонгда ўпишар саҳар ҳавоси.
Тўласан ҳуснингга ҳуси қўшиб,
Шўх жонон қизлардек,— Оқсув дарёси.

1955 йил.

Раҳим Қосимов

СОВЕТ ХАЛҚИГА

Улуғ Октябрь социалистик револю-
циясининг қирқ йиллигига бағишлай-
ман.

Шоирман ўз халқимнинг, элимнинг.
Таърифингни куйламоқлик фахримдир.
Оча олсам бор сирини дилимнинг,
Ишонгилки, бу толеим – бахтимдир.
Чунки, шоир – элнинг тили, бу гап рост.
Шоир айтган ҳар мисра сўз элга хос.

Мана бугун роса тўлдинг қирқ ёшга,
Қалбимизда юз минг йиллик ишқинг бор.
Тенглаштираман агар сени қуёшга,
Тўғри бўлур чунки ўтли меҳринг бор.
Сен қуёшсан, ойимизсан, юлдузсан.
Бизлар учун ҳамма вақт кундузсан.

Сенга атаб ёздим мен ҳам қасида,
Кечир бўлса агар каму-кўстини.
Юракларда фақат ёлғиз ақида,
Маҳкамлаисин хитой-совет дўстлиги.
Тянь-шандек юксак салом йўллайман.
Саломимни севинч билан қуйлайман.

Яшаб келдик биз ёнма-ён азалдан,
Бир онанинг худди икки боласи.

Фақат айтган қўшиқлардан, ғазалдан,
Аён эли мазлум халқлар ноласи.
Девор қўшни бўлиб тарих яратдик.
Чин дўстлигининг намунасин таратдик.

Узоқ ўтмиш ҳақида кўп тўхталмай,
Сўзлаб берай оддий ишдан бирини.
Қийналганим эмас бу гап тополмай,
Фактлардан бири эмас минггини — .
Санаш учун ҳозирдирман, агарда —
Санаш лозим бўлса майли қаерда.

Мань-Чин офат ёғдирганда бошлардан,
Ажал қувиб кезганида изма-из,
Кўрмагани кўриб бағри тошлардан,
Чекди азоб эркак-аёл, ўгил-қиз.
Кезганида паноҳ излаб бош қотиб.
Сарсонликда ўзларини йўқотиб;

Юрганида сен шуларга меҳрибон —
Ота бўлиб, макон бердинг, нон бердинг.
Азоб чеккан чиройлари заъфарон.
Мазлумларга ҳаёт бердинг, жон бердинг.
Улар сендан бир оламча миннатдор.
Чунки, гумдон бўлди зиндон, ўлим, дор.

Менинг бувим Совет эли қўйнида,
Умр суриб яшаганди неча йил.
Кичик эдим, бироқ жуда тинглардим,
Совет халқин иноқлигин муттасил.
Сўзлар эди соф юрагин қатидан.
Хурсандлиги чақнаб икки бетидан,

У қиссалар ҳали ҳам бор ёдимда,
Йиллар ўтди, етдим мана вояга.

Аммо ўша сўзлар ҳамон ёдимда,
Сингиб кетган менда бўлган ғояга.
Сен бўлмасанг балки улар бўлмасди,
Мендек шоир дунё юзин кўрмасди.

Қўшиғимда мен куйласам умримни,
Тўнғич мисра, тўнғич сўзда номинг бор.
Қанча севсам бахти кулган кунимни,
Севилгудек шарафинг бор, шонинг бор.
Юрагимга меҳринг маҳкам ўрнашган,
Муҳаббатинг ўти мангу туташган.

Бўлиб ўтган қонли кураш, жангларда,
Қўлдош бўлдинг, аямадинг борингни.
Ханжар сақлаб қанча ёвлар енгларда,
Ҳалок қилмоқ бўлди биродарингни.
Бироқ унга ўзинг бўлдинг халоскор.
Ёв кўзига бутун жаҳон бўлди тор.

Ана Чань Чун кўчасида зўр ҳайкал,
Қаҳрамонлик, жасурликдан хотира.
Асло ўчмай порлаб турар ҳар маҳал,
Дилдан ўчмас миннатдорлик ҳеч, сира.
Шунинг учун қон қардошдир элимиз,
Дўстлик ипи билан боғлиқ дилимиз.

Жонни тикиб, истаб ҳурлик, озодлик,
Меҳри-шафқат, ёрдамнингдан биз сенинг —
Қўзғалгандик биз ҳам чўқмор, таёқ-ла —
Қатор тизма тоғларидан Нилқанинг.
Қувиб бордик ёвни Манас бўйига.
Кўз тиккандик компартия йўлига.

Шунда Яньянъ ботирлари юқори —
Кўтараркан ғалабанинг байроғин,

Елка тираб окопларда, хандоқда,
Биз орқага тортдик душман оёгин.
Галабанинг қўшиғини айтгандик,
Ол байроқни баланд тутиб қайтгандик.

Мана бугун озод Ватан яратдик,
Орзулар ҳам чиқди энди рўёбга.
Бахт қўшиғи: биз баралла таратдик,
Ватан макон бўлди нурга, офтобга.
Сўраб боқчи, „устозинг ким?“ деб савол,
„Партия“ деб жавоб берар бемалол.

Йилларга тенг минутларнинг қадами,
Бой бермадик фурсатларни, ўслик биз.
Янги жаҳон, бахтли ҳаёғ душмани —
Кўринганда эзиб, йўлин тўсдик биз.
Виждонимиз ойнасидир аҳдимиз.
Галабамиз—шарафимиз, бахтимиз.

Бизга улуғ партиямиз етакчи,
Бизга ғамхўр, бизга унинг ўзи бош.
Сен босган йўл, бизнинг айни йўлимиз,
Сенинг меҳринг қалбимизда бир қуёш.
Фақат сен-ла ёруғ эрур йўлимиз.
Сен дўстимиз,—қанотимиз, қўлимиз.

Шиханзада оқ олтинлар чақнаган,
Чўнакларга назар солиб бир қара.
Неча йиллар инсон оёқ босмаган,
Янтоқ ўсган саҳролар ва чўл аро,
Сен кўрасан бой колхознинг ерини.
Деҳқонларнинг тўккан ҳалол терини.

Кўз югуртиб, боқсам агар қаерга,
Чин дўстларнинг ҳимматини кўраман.

Юрагимнинг чуқур; ўтли ерида,
Муҳаббатим кучин сезиб тураман.
Қалбга сиғмай чиқар шу сўз: минг раҳмат.
Дўстлигимиз яшнаб борар то абад.

Совет юрти, мардлар эли, жонажон,
Ҳурматимиз худди баҳор тошқини.
Сен бизларга содиқ дўстсан, меҳрибон,
Қалбимизда муҳаббатнинг ёлқини.
Сен ҳур ҳаёт, соадатнинг чўлпони.
Сен тинчликнинг, озодликнинг посбони.

Гул-гунчалар безаб турсин йўлининг,
Будир халқнинг чин умиди, орзуси.
Табриклайман яна, яна тўйингни,
Қадаҳ тутиб, бу қалбимнинг туйғуси.
Дейман: яша, юксал, донм топ камол,
Дўстларга шон, душманларга бер заво.

1957 йил.

ОРЗУ

Букчайиб ўтириб чироқ тагида,
Ёзаман қўшиқлар кечиб уйқудан.
Баъзида киприклар юмилар аста,
Уйқу ғолиб келиб ширин туйғудан,

Жанговар мисралар тизилса сафга,
Кўнглимда бир олам шодлик сезаман.
Хаёлим лочини учар кўк сари,
Илҳом чўлларини чанқаб кезаман.

Баъзида бечора мисралар иўноқ,
Туришар бош эгиб, менда умиди.
Гўё таъна этар наҳотки бизни—
Мисра деб атаса шоирнинг диди?

Севгилим айтарсан: „Нега бунчалик—
Уриндинг? Қозонмоқ бўлдингми шуҳрат?“
Йўқ, менинг орзуим фақат биргина,
Шу орзу ишқида ёнаман фақат.

Эшитгил, агарда мен шеърим билан,
Чертолсам қалбларнинг нозик торини,
Завқланса ўқигач уни ҳар киши,
Ошиқлар ўйласа—эслаб ёрини.

1955 йил, октябрь.

ҚИЗИЛ ГУЛ

Бир даста қизил гулни,
Ол дединг, бердинг менга,
Сўрадинг қия боқиб,
„Ёқарми бу гул сенга?“

Агарда келтирсанг ҳам,
Тиканакнинг гулини.
Қонмасдан такрор-такрор
Ҳидлар эдим мен уни.

Билсанг, менга шу қадар
Азиз улар ҳар чоқда.
Чунки ўсиб, гуллайди
Биз яшаган тупроқда.

1957 йил, сентябрь.

СОВУҚ ВА МЕН

Қиров босиб қош-кипригим келардим,
Совуқ қотиб манзилимга елардим,
Қаердандир ўтиб қолдинг лип этиб,
Ёнди таним, юрагимга ўт кетиб,
Қучоғига олди гўё саратон,
Сувсиз чўлда чанқагандай, мен сарсон,
Қолдим ёниб, ўт ичида азобда,
Аммо сезмай ўтиб кетдинг шу топда.
Зеҳн солсанг кўрар эдинг ҳаммасин,
Кўзларимда солган ўтларинг аксин.

1957 йил.

Довуд Турахмедов

ПАРЧА

Душманни аяма, юрагинг тош қил,
Сиру асрорини эл ичра фош қил.
Ишингдан дўстларинг – эл баҳра олсин,
Ўстирган мевангни халқингга ош қил.

1939 йил, май.

ТОНГ ОТДИ

Чўғдай тонг отди,
Ва йўқолди тун,
Зулм топди завол.
Тугади ғусса,
Оғир, ғамли кун,
Уқубатли ҳол.
Кулишди ҳатто,
Чақалоқлар ҳам,
Ҳасса тутган чол.
Ҳузурланиб енг
Озодлик гулин—
Чечагидан бол.

1949 йил, октябрь.

РУМОЛ

Киприк қоқмай кечаси билан,
Менинг ёрим рўмол тикибди.
Кимга атаб?
Билмадим аммо —
Бор ишқини шунга қилиб жо,
Гўзаллиги шу қадар, айтсам —
Қараб-қараб тўймайди кўзинг.
Ҳар бир гули, ҳар бир нақшида
Чуқур меҳрин сезасан ўзинг.
Юқорида лола ранг юлдуз.
Нур сочгандай порлаб туради.
Завқланасан, бўласан хурсанд.
Чунки унда Ильич сурати,
Ота меҳри билан жилмаяр.
Юрагида ҳар бир кишининг
Ленин меҳри илдизин ёяр.

1956 йил, 21 январь.

Султон Маҳмуд

ПЕКИН ИЛҲОМЛАРИ

Қалбимда жўш урар бир ширин орзу,
Кўпдан бери кўришни доим ўйлардим.
Хаёлим бир чексиз океан бўлиб,
Юрагим кема-ю, сузиб ўйнардим.

Орзу-умидларим кулиб ғунчадек,
Наҳот етиб келдим айни тонг саҳар.
Эй Пекин, бахт гулинг яшнаб очилган,
Қуёшдек нурлисан, улуғвор шаҳар.

Улуғ остонангга қўйганда қадам.
Ёқимли жилмайиб, хуш чирой очдинг.
„Кел менинг ўт юрак ёш куйчи ўғлим“ —
Дея меҳру шафқат нурини сочдинг.

Шунинг-чун жўш уриб худди ловадек,
Илҳомим қайнади юрак ичидан,
Кўйнингга келишдан умидларим зўр,
Хурсандлик мавжланиб ошди чекидан.

Сен учун тўқидим оддий бир қўшнқ,
Чунки шўх туйғулар, ҳаваслар қайноқ.
Саодат, шарафдир ёш куйчинг учун,
Ҳар сатр шеърига номингни қўшмоқ.

Чунки сен миллионлар муҳаббатини,
Қалбингга жо қилган жонажон шаҳар.
Қўйнингда қонгунча ўйнаб, сайр этай,
Куй тўқий мадҳингга ҳар кеч, ҳар саҳар.

Ҳар тонгда бошланган қувноқ шеърни
Ёзаман то қуёш тоғдан ошгунча.
Ёзаман завқланиб, ҳам тўлқинланиб,
Оқ дафтарим тўлиб, тўлиб тошгунча.

Жаранглаб турувчи кўнгил куйларни
Сен берган бахтнинг акси-содаси.
Қалбимнинг нақшидир ҳар битта сатрим,
Бахтиёр ҳаётнинг янгроқ навоси.

Қаламим йўл олса оқ қогоз узра,
Олдимга тўкасан қучоқ-қучоқ нур.
Нур эмиб ҳар сатрим, чўлпондек порлаб,
Қалбларга беради завқ билан ҳузур.

Сен учун тўқидим оддий бир қўшиқ,
Чунки, шўх тўйғулар, ҳаваслар қайноқ.
Шарафдир ва бахтдир ёш куйчинг учун,
Ҳар сатр шеърига номингни қўшмоқ.

Пекин, 1956 йил.

КЕТМАЙ ЁНИНГДАН

Ўйтўғроқ, Ўйтўғроқ, ватан гулшани,
Номингни эшитдим, шодландим шу чоғ,
Қалбимда тошади илҳом мавжлари,
Мен келдим қўйнингга, эй бўстон, гулбоғ.

Ям-яшил водингни, гул боғларингни
Оралаб тўймадим, яйрадим, кездим.
Хушбўй қучоғингда атир ҳиди бор,
Ўзаллик лаззатин мен сенда сездим.

Эшитдим завқланиб чаманзорларда
Шу жўшқин ҳаётнинг шўх ашуласин.
Онамдек меҳрибон қучоғингда мен
Тингладим ҳаётбахш аллалар сасин.

Шарбатлар макони — чаман боғларинг,
Нур каби ранг-баранг, оҳ, қандай ҳузур,
Шабада ўйнаган саҳар чоғларинг
Шу узун умримга қўшади умр.

Узум ҳам шафтоли, анжир ва анор,
Қовунинг шарбати ёради тилни.
Еринг кўп сахийдир, не встасанг бор,
Қайнар булоқларинг очади дилни.

2

Ўйтўғроқ, мен сени қанча мақтасам,
Мақтаёлмасман булбулларингдай.
Сен ватан қўйнида яшнаган чаман,
Мен ватан ўғлиман ўғилларингдай.

1958 йил.

Умар Имин

ЖАНГЧИНИНГ ХАТИ

Жуда соғиндим демагин, жоним,
Соғиниб сени мен ҳам интизор.
„Қачон келасиз?“ — демагин яна,
Мен ҳам сени ёр, тўйиб кўргим бор.

Ёдимда жоним, ёдимда ҳамон,
Дилимга жол-р ширин сўзларинг.
Суратинг доим кўзим олдида,
Кўз олдимдадир сузгин кўзларинг.

Елкамда милтиқ, қўлимда қилич,
„Хайр“... деганда сен, кўзга ёш олдим.
Ялуцзяндан мен ўтиб қирғоққа —
Сенга бир қараб термулиб қолдим.

Мана тўрт йилким, юракда соғинч,
Энг ширин орзу, умидлар тагин...
Ҳар соғинганда, қирғиб душманни,
Ғалаба кунин қиламиз яқин.

Жуда соғиндим демагин, жоним,
Сен қандай бўлсанг, менда ҳам шу ҳол.
Ҳар соғинганда ишчи онангдай
Қилган ишингдан кўплаб унум ол..

ТОРИМ

Даҳшатли зулмдан бағринг қон бўлиб,
Тўлганиб ҳасратда кўп замон оқдинг.
Эрк дея мавжланиб, тўлқин кўтариб,
Келажак ҳаётга умид-ла боқдинг.

Урилган чоғда ҳам тошдан-тошларга,
Мардликдан тўкмадинг кўздан ёшингни.
Орзу йўлида чўл, биёбон кездинг,
Жафога эгмадинг ҳаргиз бошингни:

Йўлингни тўсганда ҳайбатли тоғлар,
Ғазабдан чайқалиб, қайнадинг, тошдинг.
Шалоланг кўпиклаб қулоч отганда
Қоя-ю қирғоқлар бошидан ошдинг.

Кўзлаган маррага етиб охири.
Курашдан дардингга топдинг чин даво.
Шовқининг бошланди шу дамдан тортиб,
Шодлиқнинг созидан янградинг наво.

Курашда кўрсатиб жасоратингни,
Тарихда ҳеч ўчмас излар яратдинг:

Тўлқинларингдан из қолди юракда
Шон-шавкатимизни ҳар ён таратдинг,

Қайтмагин йўлингдан, қулочлар ташлаб,
Тўлқинлар кўтариб гирдоблар яса.
Жанговар юришдан ғалаба қучиб,
Фахримиз бўлиб сен мангуга яша.

1957 йил.

Ғ. Ғаюроний

Ўқи, иним

Тонг отиб, офтоб шуъла сочмасдан, —
Олдиноқ мактабга кетасан, иним,
Навбатчи дўстинг ҳам эшиқ очмасдан
Мактабинг олдига етасан, иним,

Устозинг ўқитар ҳар фандан сабоқ,
Қайтганда уйга деб берар топширик,
Уни сен, ҳар оқшом ўлтириб узоқ,
Ишлайсан, эрталаб бормайсан қуруқ.

Бир куни сен хурсанд кириб эшикдан,
— Қаранглар, — дединг: — мен пионер бўлдим.
Яша — деб шу чоғ мен, ўзим демсомол —
Бўлганимдагидай шодликка тўлдим.

Шод-хуррам ва нурлик юзингга қараб,
Кўзимни узоқламай тикилдим узоқ.
Қип-қизил галстук турар ярқираб,
Ёқилгандек уйга янги бир чироқ.

Сен мангу бахтиёр, аммо иним, бахт
Йўрғалаб олдингга келмайди ўзи.

Ахтар, ҳаракат қил унга ҳар вақт.
Бўлмаса куруқ гап бўлар бахт сўзи.

Сен бугун яшнаган озод ватанда,
Фан-билим ҳаммага иқбол бағишлар.
Шу илм, шу меҳнат билан ҳал бўлди
Жаҳонда энг мушкул, кўп улуғ ишлар.

Бахтиёр замоннинг кенг қучоғида
Фаннинг чўққилари сари қулочот.
Умрнинг энг асл ёшлик чоғида
Бўл илм лочини, ёйгил кенг қанот.

ОКТАБРЬ МУҲАББАТИ

Севги ва бахтимиз кулди сен билан.
Эй миллион юракка ҳаёт берган тонг!
Қора кечаларни куйдир б, ёқиб,
Мазлум элга ҳаёт ва бахт берган тонг.
Минг-минг йиллар яша! Саодат тонги!
Нурингда акс этар партия онги!

Сен билан жонажон Жунгхва элига
Мангуга сарғаймас чин баҳор келди.
Хушчақчақ куйимиз жаранглар бунда,
Ҳеч қачон дард-алам чекмаймиз энди.
Минг-минг йиллар яша! Саодат тонги!
Нурингда акс этар партия онги!

Эй улуғ Октябрь, коммуна тонги,
Сен билан элимиз топди шон-шуҳрат.
Шунинг-чун юракдан фонтандек ўйнаб,
Мавж уриб тошмоқда сенга муҳаббат!
Минг-минг йиллар яша! Саодат тонги!
Нурингда акс этар партия онги!

Қамар Қурбонова

ГҶЗАЛСАҢ, ИССИҚ КҶЛ

Завқланиб, шўхланиб, очилиб, гулдек,
Иссиқ кўл, қўйнингда сузгани келдим.
Нақадар гўзалсан, гўзалсан шунча,
Сени чин юракдан севгани келдим.'

Ҳамиша мавжланиб, тўлқинланасан.
Тўлқиннинг парчалар қуёш шуъласин:
Қалбимда туганмас ҳис уйғотасан,
Янада улуғлаб ишқ ашуласин.

Атрофинг гул-лола, илҳом манбаи,
Яшил чаманларнинг поёндоз менга.
Ўйноқи, ёқимли қўйнингда юрсам,
То умрим борича ошиқман сенга.

Эй ёшлик шўхлигим, майлингча яйра,
Иссиқ кўл бағридан ўзингга жой ол.
Тилак бир, юрак бир дўстлар қалбида
Чин дўстлик меҳридай мангу яшаб қол.

Фрунзе. 1956 йил.

ЖАНАРГА

Дўстим Жанар, бормоқ бўлиб элингга,
Энг аввали сенга совға изладим.
Меҳри иссиқ юзларингни кўришга,
Тараддудни соат сайин тезладим.

Жанар учун совға десам, хаёлда
Гўзал дамлар нашъалари тизилди.
Илҳомларим булоқ каби жўш уриб,
Қувончларим шеър бўлиб чизилди.

Тонг шамоли кезган боғим оралаб,
Сенга атаб гул дасталар ясадим.
Меваларнинг энг яхшисин саралаб,
Сават-сават Жанарга деб атадим.

Бироқ яна бу фикримдан қайтдим-да,
Боғни эмас юрак ичин қидирдим.
Жанар дўстим, сенинг учун дунёда
Чин ўртоқлик совғасини ёқтирдим.

Қалбим тўлиб бир оламча шодликка,
Етиб келдим уйғур қизи мен Қамар.
Қучоқлашиб лабларингдан бир ўпай
Оч қучоғинг қозоқ қизи, э, Жанар.

Олмаота 1956. йи 1.

Азиз Ниёзий

НИМА ДЕЙИН ЁРИМНИ

Ёр йўлига поёндоз
Гул-лолалар тизилган.
Ёрнинг кўксида юлдуз—
„Аълочи“— деб ёзилган.

Шухрати, донғи кетган,
Достон дейми ёримни?
Нур чақнайди кўзида,
Чўлпон дейми ёримни?

Худди гулга ўхшайди,
Райҳон дейми ёримни?
Овози бор создан соз,
Жонон дейми ёримни?

Тўлқин

ТЯНЬ-ШАНЬ

Сен қўзғаб, сен уйғотган соф муҳаббат,
Ҳар минут завқли бўлиб туюлганда,
Шу ишқинг, шу муҳаббат куйларимга
Бир умр мазмун бўлиб қуйилганда,
Илҳомим тўлқинланиб тошди бугун.
Хаёлим сен тарафга шошди бугун.

Ёшликнинг ҳисларига бўлиб йўлдош,
Тикканимда сенга ўткир кўзларимни,
Боққанда нур порлаган чиройингга,
Завқ билан тиздим жўшқин сўзларимни,
Қалбимга шеърим гувоҳ бўлсин учун.
Ва мангу кенг бағрингга қўнсин учун.

Э, бахтлар водийсига макон бўлган,
Толеи кенг бахтиёр асл юртим;
Октябрь нурларига қониб кулган,
Қўйнингда илҳом қайнаб кезиб юрдим,
Кийгизай сенга шеърим гул тожини.
Қабул қил ёш ўғлингнинг ижодини.

Қалбингда отганда тонг, кун қизариб,
Ҳайдади қизил нурлар қора тунни.

Шу тонгдан нур эмганда бу ёш кўнглим,
Ёзишнинг истагига чўмди, чунки,
Мен сени чин қалбимдан севиб қолдим.
Сендаги гўзалликдан илҳом олдим.

Мисралар қатор бўлиб тизилганда,
Ҳар сўзим сени таъриф этсайкан деб.
Бахтингга сирдош бўлган жўшқин қўшиқ
Авлоддан-авлодларга етсайкан деб,
Шодлигим тошди қалбдан булоқ бўлиб.
Юрагимга янги ҳис, куйлар тўлиб.

Э Тянь-шань мағрур кулиб шу чоғда,
Кўзимдан бир ёш йигит бўлиб ўтдинг.
Мўйсафид отага хос чехрангда нур,
Шодланиб, қаҳ-қаҳ отиб, кулиб ўтдинг.
Сенинг гўзал ҳуснингга қараб қолдим.
Хаёлим отларига қамчи солдим.

Кўз тикдим, шу муборак пешонагни —
Тонг билан олтин ранг нур суйиб ўтди.
Уйғониб тонг элчиси майин еллар,
Япроқлар юзига юз қўйиб ўтди.
Тонг билан қўшиқ айтган ўрмонингда,
Тонг нашъасига шу дам тўйиб ўтди.

Тянь-шань! Қаҳрамонликка кўмилган тоғ.
Жанговар авлодларга бўлдинг макон,
Мард юрак ҳамда жасур ўилларинг,
Бўйнингга жангномачан лавҳа таққан.
Қалбингдек сочларинг ҳам оқдир сенинг,
Сен давр тоғларидан ошиб келдинг.
Замонлар кексайса ҳам сен ёш туриб,
Неча аср чопонингни ечиб келдинг.
Маҳмуднинг сенга содиқ юрагида

Жаранглаб турган бу куй бугун тирик.
Тарихлар тарихининг музейида
Даврнинг ойнаси „Қутодғу билик“,
Шу номлар билан сени улуғлайман.
Куй билан таърифингни тўлиқлайман.

Исёнкор ўғилларинг билан ҳамдам,
Сен олам аравасин бирга тортган.
Зулмга қарши отланган элга ҳардам.
Содирга ўзинг бўлган эдинг қалқон.
Кўксингда тўкилганди Нозик қони.
Шу кундан дарду алам босди сени.

Қараймиз қайрилиб биз шу чоғларга,
Мардларни тарих кўзи билан эслаб.
Қанчалик бахтиёр бу бизнинг аср,
Коммунизм асри бўлиб қолди дастлаб.
Қалбимизга сен қўйган пок муҳаббат,
Ҳардам янгича бўлиб туюлади.
Шу ишқ, шу муҳаббат куйларимга
Бир умр мазмун бўлиб қуйилади.
Пешонамда асрларнинг излари бор.
Соф чехрангга навбаҳорнинг қизлари ёр.

КЎЗЛАРИНГ

Гоҳо боқсам кўзларингга мен,
Яширардинг кўзингни мендан.
Юракдаги сирни айтолмай,
Яширардинг сўзингни мендан.

Мен тикилдим юлдузга узоқ,
Юлдуз дедим сенинг кўзингни,
Ой чиққанда телмурдим, бироқ—
Ой ҳуснида кўрдим юзингни.

Осмон шоҳи қуёшга боқиб,
Жамолингни ўхшатдим унга,
Қиё боқиб, қаровчи ўша —
Қора кўзинг ўхшайди тунга.

Қараганда ҳар замон сенга,
Олиб қочдинг мендан кўзингни.
— „Кўзимни қўй, дилим сеники“;—
Дея мафтун этдинг ўзингни.

Фақат шундан кейин юлдузлар,
Уялади мени кўрганда.
Мен ҳам боқмай қўйдим осмонга,
Сенинг қора кўзинг турганда.

1957 йил.

ДАСТЛАБКИ КЕЧА

Эсимдадир дастлабки кеча,
Сен жилмайиб қўл узатган чоғ,
Қўлогимга аста шивирлаб,
Дилга ишқдан ёққандинг чироғ.

Узоқдаман сендан, э гулим,
Аммо фикру хаёлим сенда.
Шу дамларнинг пок хотираси,
Ширин туйғу қўзғайди менда.

Эсингдами, шу кеча кўзлар,
Чин ишқ билан тўнишган эди.
Ҳа, лаблар-чи?

Бири капалак —
Бири гул бўлиб қўнишган эди.

Шу кечанинг нозик туйғуси,
Юрагимдан маҳкам олди жой.
Мен бораман ишонч билан кут,
Кўришганда кулар тўлин ой.

1957 йил.

Ҳабибулло Юнус

П А Р Ч А Л А Р

Севаман деб сўз очганингда,
Севгинг мени ўтларга солди.
Сем узоқда қолган бўлсанг-да
Севги ўти юракда қолди.

* * *

Қарамагин, дема, кўзимга,
Кўзим кирмас айтган сўзимга.
Чунки сендан бошқа ҳеч гўзал
Кўришмайди менинг кўзимга.

ДОҲИЙ ҲАЙКАЛИГА

Ҳар кун ишга йўл олган чоғда,
Ҳайкалингга қарайман тўймай,
Юрагимда номинг яшайди,
Ўтолмайман гулдаста қўймай,

Саломимга алик олгандай,
Кулимсираб қарайсан менга.
Қалбимдаги миннатдорлигим
Айтгим келар ҳар сафар сенга.

Станокка қўл узатган чоғ,
Ҳаёлимда ўзинг намоён.
Оталарча меҳрли сўзинг
Хотирамдан ўчмас ҳеч қачон.

Ишнинг қизғин, қайноқ пайтида,
Сен бўласан менга мададкор.
Ҳафталарни улаб ҳафтага,
Мен қайтаман ишдан бахтиёр.

Завқланаман, илҳомланаман
Кўзларингга қараганимда.
Юрагимда мавж урар шодлик,
Хурсандлигим сиғмас танимга.

Ҳар кун ишга йўл олган чоғда,
Ҳайкалингга қарайман тўймай.
Миллионларнинг бахтини яратдинг,
Ўтолмайман гулдаста қўймай.

*17 октябрь, 1957 йил.
Тошкент шаҳри.*

Аҳад Шокирий

ТЕРИМЧИ ҚИЗ

Этак-этак пахтани териб,
Хирмонни тоғ қилган э чевар...
Таърифингни эшитиб сенинг,
Йигитларнинг кўргуси келар.

Сен ўстирган кўм-кўк ғўзалар
Гулдек яшнаб вояга етди.
Чаноқларнинг табассумидан
Оқ олтинлар очилиб кетди.

Тонг отмасдан, юлдузлар ботмай,
Йўл оласан далага қараб.
Ҳамроҳ бўлар сенга тўлин ой,
Ел ҳам ўйнар сочингни тариб.

Икки қўллаб, чаққон теришни,
Теримчилар сендан ўрганар.
Чевар қизим сенга тасанно —
Дея элинг сендан ўргилар.

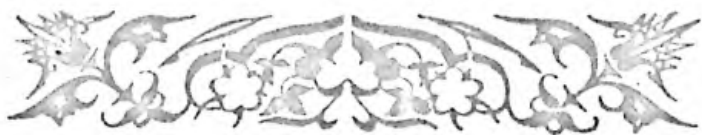
Мақтовингга офарин айтиб
Ой ҳам қўяр тоғ устига бош.

Таърифингни эшитиб ойдан,
Кўтарилар кўк узра қуёш.

Этак-этак оқ олтин териб,
Хирмонни тоғ қилган чевар қиз,
Эрта тонгдан пахтазор бўйлаб
Бўшаштирма суръатни ҳаргиз.

1957 йил.

Аҳмад Эгамберди

ГУЛЧИ ҚИЗ

Юрак ўйнар шодликдан тошиб,
Кўзларимда севги тўфони,
Тортди шу чоқ олдимда ёниб,
Муҳаббатнинг ёруғ чўлпони,

Ўзи шу чоқ порлаб қалбимда,
Дил торини чаларди ўйнаб.
Шу чўлпонни эслаб дилимда,
Кирдим боққа ариқни бўйлаб,

Бу катта боғ гулларга тўлган,
Сочар ҳар ён муаттар бўйлар.
Ана булбул гулларга қўнган,
Эрта тонгдан тинмайин куйлар.

Кўзим мафтун, ҳаг ён қарайман,
Узмоқ истаб гулдан бирини.
Гуллар турар гўё билгандай,
Мен ошиқнинг юрак сирини.

Аста-аста юриб борардим,
Узмоқ истаб гулдан биттасин.
Чиқди бир қиз, шундай гўзалки,
Лол қилар у гулнинг мингтасин.

Чаккасига қизил гул таққай,
Боғ эркаси гулчи қиз экан.
— Тўхтанг, — деди табассум-ла у
Қўлингизга кирмасин тикан.

Гарчи юрак севса ҳам гулни,
Билиш керак гулнинг қадрини.
Гул ҳам севар, гулдай очилган
Жонон йигит — меҳнат мардини.

Шунда боғим сиз учун бўлсин,
Бир жайрандек ўтингиз яйраб.
Мен қизил гул, сиз гўё булбул,
Тонг отдиринг гул учун сайраб“.

Қизнинг сўзи ўйган нақшдек,
Гуллар тизиб қолди қалбимда.
Қизнинг шарти чиқмас хаёлдан,
Қайиқ бўлиб сузар қонимда.

Гудок чалса, ҳар тонг, ҳар саҳар,
Мен меҳнатнинг куйин куйлайман.
Меҳнат марди бўлдинг десалар,
Гулчи қизни эслаб — ўйлайман.

Синьцзян 1957 йил.

Ҳаким Мусо

УЯЛГАНИНГ НИМАСИ?

Кичикликда бирга ўйнаб ўсгандик
Энди келсам уялганинг нимаси?
Сирли қараб ер остидан кўзимга,
Мени қийнаб ўртаганинг нимаси?

Олиб қочсанг кўзларингни кўзимдан,
Бироқ юзинг шуъла олди шу дамда.
Болаликда биз ўтказган шўхликлар,
Эсга тушиб қолдими — ё ёдингга?

Эсингдами бекинмачоқ ўйинлар,
Ўтказардик кечаларни қувишиб.
Қизиқ-қизиқ чўпчакларни айтишиб
Ўлтирардик чақчақлашиб кулишиб.

Ойна олиб ўсма қўйсанг қошингга,
Куя қўйиб, мен ҳам мўйлов қилардим.
Шўхлик қилиб қувиб қолсам кетингдан,
Тутқич бермай кетсанг, қараб қолардим.

Баъзан тутиб билагингни ушласам,
Дарров тишинг из соларди қўлимга.
Мен қолардим қўлларимни уқалаб,
Ўчинг олиб кетар эдинг йўлингга.

Баъзан билмай ўйнаб туриб иккимиз
Қолар эдик алланима талашиб.
Аразлашиб апчагача гаплашмай,
Юрсак ҳамки, кетар эдик ярашиб.

* * *

Ўйин билан ўтиб кетди йиллар ҳам,
Бироқ унинг изи қолди узоқда.
Болаликнинг бебошлиги йўқолиб,
Йигитликнинг ўти ёнди юракда.

Кунда бирга ўйнайдиган вақт ўтди.
Кўришолмай орамиздан ой ўтди.
„Номаҳрамлик“ қўли сени бўғганда,
Мени шилиб ейиш учун бой тутди.

Ишдан чарчаб қайтишимда кечалар
Бармоқ билан панжарангни чертардим.
Кутиб-кутиб кўролмасдан қорангни,
Ич-ичимдан оғир ҳасрат чекардим.

Бора-бора эркинлигим бўғилди,
Кеча-кундуз қутулмайин азобдан.
Эрта тонгдан бой кечгача ишлатиб;
Юракларим қонга тўлди ғазабдан..

Ёлғиз бошим ахир сизмай қишлоққа,
Ўзга юртга чиқиб кетдим бош олиб.
Кўролмасдан жамолингни ҳасратда,
Кўзларимга қатра-қатра ёш олиб..

Ишқнинг билан ёнган юрак таптидан
Рангимда ҳам унинг акси сезилди.
Эсга тушса унда ёлғиз қолганинг,
Юракларим азоб чекиб, азилди.

„Уна макон“, ўсган ердан айрилиб,
Кезиб чиқдим талай юртни айланиб.
Бурда нон-чун ишладим мен туну кун,
Юрдим қулдай бой ерида бойланиб.

Кўз олдимга дарҳол етиб келардинг,
Оғир кунлар тушса агар бошимга.
Орзу-умид узилмагани юракдан,
Ахир бир кун борарман деб қошинга.

Жондан ўтди жудоликнинг азоби,
Ҳар бир минут гўё йилдек туюлди.
Эсга тушса бирга ўсган ерларим,
Кўзимдан ёш ёмғир каби қуюлди.

* * *

Хурриятнинг тонги отган кунидек
Аскар бўлдим қуrol ушлаб қўлимга,
Бир қанча вақт жангда бўлдим, даҳшатда,
Озодлик-чун тикка бордим ўлимга.

Жангга кирсам мард сезардим ўзимни,
Чунки, жоним, сен ёнимда тургандек.
Душманларни битта қўймай қиринг деб,
Гўё ўзинг буйруқ бериб юргандек.

Юрак тўлиб рубоб олсам қўлимга,
Дуторингни сен унга жўр қилгандек.
Ирғиб минсам ботирларча отимга,
Сен ҳам мен-ла отга бирга мингандек.

Ушуг Ватан ишқи ёниб юракда,
Кетолмадим умид-узиб қисмимдан.
Ватанимнинг ҳар бир қарич пок ери
Азиз бўлиб кўринади жисмимдан.

Ўртанса ҳам юракларим ишқингда
Ватан ишқи берди менга бардошлик.
Ҳижронлардан ўтажакман чиниқиб,
Учратарман сен юзлари қуёшини.

* * *

Йиллар ўтиб, адо этиб бурчимни,
Ишқим билан ёниб келдим қошингга.
Интизорлик кунлар чиқди эсимдан,
Завқим келиб, жоним, қилган ишингга.

Интизорлик торта-торта азизим,
Етиб келсам уялганинг нимаси?
Кулиб қараб ер тагидан кўзимга,
Кўз ёшингни оқизганинг нимаси?

Ҳанифа Солихова

БИР ҚИЗ

Кечки пайт, шивиллаб ёғмоқда ёмғир,
Дераза олдида ўлтирар бир қиз.
Кўзларида маъюс ялтирайди нур,
Заъфарон юзида хаёлчан бир из...

Булутларнинг кетида хиралашган ой,
Сузарди елкандек, аста ғарб томон.
Баъзан бир кўриниб, очмасдан чирой
Худди йиғлагандек борарди ҳамон.

Аламга чидолмай фиғон чекар қиз, —
Икки кўз косаси тўлганди ёшга.
Не қилсин бечора хаёл паришон —
Тақдири азалми, не тушди бошга.

•Ваъдам чин ваъдадир ишонгил, гўзал.
Сени севдим, сендан бўлак ёрим йўқ.
Жамолингни кўриб, кўнгил бердим меъ,
Умид гулим кулди, энди зорим йўқ”.

Шундай ширин ваъда, сўзларни айтиб,
Йигит тинмай ойлаб хўп югурганди.
Парвонадек шайдо бўлиб кечалар,
Тонг отгунча йиғлаб, оҳлар урганди.

Ваъдаларга вафо қилмай мунофиқ.
Бир кечада бирдан кўздан йўқолди.
Сайёқ тузоғига илинган қушдай
Қиз қалбида алам, ҳасрат из қолди.

1957 йил.

ЁШ ШОИРЛАР ИЖОДИ

Ҳажар Қодирова

КУЛАМАН

Қуёш чиққанда кенг уфқ бўйлаб,
Завқланиб, қониб кулдим мен.
Қизил ёқутдан маржонлар тақиб,
Бахтиёр тонгининг қизи бўлдим мен.

Йўқ ҳеч ҳасратим, дарддан дил холи,
Шодлик ичида сўзлар тизаман.
Қонмасдан, дўстим, Ватан ҳуснига,
Худди лочиндек ҳар ён кезаман.

Ҳар ёнда кулки, ҳар ёнда ўйин,
Менинг ҳам кулким худди ўшандан
Шодлик мен билан, сен каби қувноқ,
Қонгунча кулай чиқмай гулшандан.

1956 йил.

М. Нурий

БАХТИМ ОЧИЛДИ

Бу озод замоннинг шаънига атаб
Жанговар шеърлар ёзгим келади,
Мен шеър ёзишга қалам олганда,
Илҳомни курашчан даврим беради.

Тун тугаб, тонг отиб, менинг бахтим ҳам
Қуёшдан нур олиб, чўлпондек кулди.
Бўйнимдан қулликнинг ифлос занжири
Майда-майда бўлиб, тамом узилди.

Бошқатдан келдим мен янги дунёга
Шафқатчим, таянчим партиям ўзи.
Қўрсатди партиям менинг йўлимни,
Кўнглимга машъалдир унинг ҳар сўзи.

Энди мен эмасман „тақдирнинг қули“,
Қуёшдан нур эмган ҳур гражданман.
Дунёга янгича қарашни билдим,
Шу ҳаётдан мангу бўлиб баҳраманд.

Йўлим кенг ва ёруғ, гоям муқаддас,
Адашмай бораман, сафарим улуғ,
Кўзлаган манзилга етаман деган —
Орзу-ла юрагим ҳар лаҳза тўлиқ,

Ҳур бахтимни топдим қизарган тонгдан,
Юзимга нур тўлди пишган анордек.
Ана қўйинини кенг очиб бизларга,
Кулмоқда порлоқ, шонли келажак.

Партия демак — бахтимиз демак,
Она Ватаннинг шону шуҳрати.
Шундадир ақли давримизнинг ҳам —
Барча халқнинг чин иззат-ҳурмати.

Сени севишни, улуғ партиям,
Ҳамма нарсадан кўраман аъло.
Чунки ҳур бахтни яратган ўзинг,
Сенсиз ҳур яшаш бўлмасди асло.

Ёсин Темиров

ИЛИ ДАРЁСИ

I

Мени севиб ўстирган меҳрибон она,
Севиб қирғоқларингга келдим мен яна.
Ҳамон ёдимдадир ўтмиш кунларинг,
Ғам-аламда ўтган қора тунларинг.
Бошингда учарди ўлимтик зоғлар,
Баҳорни кўрмасди сўлиган боғлар.
Булутлар қопларди шу кенг осмонни,
Пардалар тўсарди ёруғ жаҳонни.
Эсиз ўтиб кетди бола чоғларим.
Чечак отолмади сўлган боғларим.
Келардим кўргали дўстларни бошлаб.
Ғамгин қирғоғингга бир назар ташлаб.
Қулочкаш-лаб сузардим қўйнингга чўмиб,
Эркалаб қочардинг меҳрингга кўмиб.
Тянь-шань мунг билан эгиб бошини,
Хаёл қучоғида ёзиб сочини,
„Қани қайдасан...деб,— дардларга даво?!”
Сеңга у ҳасрат-ла қилса илтижо,
Оқардинг ғам ила ҳар ён тўлғаниб,
Садафдек сувларинг лойга булғаниб,
Томчи сувга зорди меҳнаткаш деҳқон,
Беклар қамчисидан томар эди қон.

Қанчалар ўтдилар бекларга ишлаб,
Қаҳратон қишларда чайлада қишлаб.
Оҳ шу чоғ отам ҳам дунёдан ўтди,
Унинг сўнгги сўзлари бизларга етди,
— Оғир меҳнат билан ўтди бу умр,
Ҳаловат кўрмадик, кўздаң кетди нур.
Заҳар-заққум ўтди қайнаб ошимда,
Бекларнинг қамчиси ўйнаб бошимда,
Ўтдим зор-зор йиғлаб юраклар яра,
Энди сен азизим йўлингга қара,
Отажак биз кутган порлоқ нурли тонг,
Бироқ кутолмади у тонгни отанг!*

II

Партия бизларни бошлади йўлга,
Эрк — дея қуролни тутдик биз қўлга
Озодлик байроғин тутдик юқори,
Эриди шодликдан Тянь-шань қори.

* * *

Хур, озод бахтимни ҳардам олқишлаб,
Куйлай, Или, сенга қўшиқ бағишлаб,
Бахтим баҳорида гуллар очилди,
Хон тангри бошига нурлар сочилди,
Беғубор, ложувард, поёнсиз осмон,—
Қалбимдек покиза, чунки бу замон,
Шўх тўлқинларингга жўр менинг созим;
Менга қўшиқ бердинг, янграр овозим.
Ўйноқ мавжларингга қўёшнинг нури,
Шодликдан тошади халқнинг сурури,
Устингда учганда ўйнаб шамоллар,
Нозланиб бош эгар лабингда толлар.
Гўзал соҳилларинг чексиз, кўз етмас,
Бир кўрган кишининг ёдидан кетмас.

Сувингдан бахраманд бўлади чўллар,
Қишлоқлар нур олур, очилур гуллар.
Шунинг-чун биздаги инженер, гиштини,—
Билан бирга ишлар меҳнаткаш ишчи,
Сувингни чўлларга қараб буради,
Халқ учун ҳур ҳаёт, уйлар қуради.

* * *

Кўраман қизил нур таққан сахарни,
Гўзал соҳилнингда обод шаҳарни.
Устида порлайди нурли беш юлдуз,
Туни ҳам ёруғдир, гўёки кундуз.
Ҳар ёнда радио тинимсиз сайрар,
Паркларингдан кўнгил завқ олиб яйрар.
Буида ҳасратлардан айтилмас чўпчак,
Чунки қучоқ очган порлоқ келажак.

* * *

Дехқон қўшиқлари қирғоқларингда,
Най саси янграйди ўтлоқларингда.
Шунинг-чун шодликдан тошасан, Или.
Узоқ манзилларга шошасан, Или.
Онамдек эркалаб, ўстирдинг мени,
Шунинг-чун чин қалбдан севаман сени.
Гўзалсан, гўзалсан қиш-у, баҳор, ёз,
Қанчалик таърифлаб дoston ёзсам оз.

Ойшам Қодирова

ЭСИМДА

Эсимда, иккимизнинг биргалашиб,
Яйловларда ўйнашиб юрган чоғлар.
Эсимда, бас бойлашиб булбуллари,
Саҳардан сайраб турган, гўзал боғлар.

Боғланган шу чоғ сенга кўнгил ипи,
Юрагим ишқинг билан тепар эди.
То саҳардан кечгача ишлаб бирга,
Кунлар ҳам минутдек тез ўтар эди.

Эсимда, тун кечалар сайр қилиб,
Ойдинда гулшан аро кезар эдик.
Тепамизда юлдузлар кулиб турса,
Қуш каби яйраб эркин сезар эдик.

Эсимда, енг шимариб; йўлга чиқиб,
Омонат сўзларингни айтган эдинг.
„Темир йўл қуриш учун кетдим, жоним —
Унутма“ деб қўлнинг қисган эдинг.

Бош қўйсам кўксингга мен гапиролмай,
Завқ билан кўзларимга тикилгандинг.
„Севаман сени жоним“ деган сўздан
Қалбимнинг сирини ҳам билган эдинг.

Эсимда ўшал чоғлар, унутмасман,
Хаёлим ҳар вақт сенда, бирга ўтар.
Гудогингни янградиб тез кел, жоним,
Соғиниб ўлханг сени, ёринг кутар.

Ризвонгул Исмоилова

ҚАЙНОҚ ДИЛИМДАН

Ўтли юрагимдан мадҳия ўқиб,
Партиям, сен учун шеъримни ёздим.
Иссиқ меҳрингдан ўт бўлиб ёнган,
Ғамга ёт кўнглимдан ишқимни ёздим.

Жонажон партиям, шонли йўлингдан
Нур эмиб очилди қалбимизда гул,
Тилаклар, орзулар рўёбга чиқиб,
Қанотлар қоқади шодланган кўнгил.

Дилимдан айтаман сенга ташаккур,
Эй улуғ фахримиз, сен паноҳимиз,
Бахтиёр замонда халқим бўлди ҳур,
Мардона юксалдик, раҳмат доҳиймиз.

Бошладинг халқимни саодат сари,
Фаровон турмушга қадам ташладик,
Ғовларни йўқотдик, босдик илгарини,
Янги ҳур ҳаётни қура бошладик.

М. Босит

ГУЛШАНИМ

Қалбим бахтимнинг оинасидир,
Кўраман унда мен бутун жаҳонни.
Саодат боғининг булбули бўлиб,
Куйлайман эрк берган қувноқ замонни.

Машғалдек порлаган шу гулшанимда
Ҳар чечак олдимда гўёки юлдуз.
Пойтахтим—Пекиндир—ҳеч сўнмас қуёш,
Шунинг-чун ватанда барқ урар кундуз.

Кенг, гўзал манзилга қараб йўл олган,
Зўр қўшин ичнда мен ҳам бораман.
Бахт гуллариини парвариш қилиб,
Ҳаёт гулшанидан нафас оламан.

1956 йил.

Азиз Ҳабибулло

БАХТИМИЗСАН ПАРТИЯ

Мен ҳам жафокаш бир ўғил эдим,
Сен қилдинг дарддан бутунлай халос.
Тарбия бериб, қўшиб қаторга,
Бахтимга ўзинг яратдинг асос.

Менга ёт энди қайғу-аламлар,
Мангу чекмайман йўқлик дардини.
Кўрмаган жаҳон, кўрмаган ҳеч эл,
Сендек меҳрибон, мардлар-мардини.

Чунки, ўзингсан зулм тахтини,
Тамом ағдариб, уриб йиқитган.
Қора тунларнинг ёқасин йиртиб,
Мангуга нурли тонглар оттирган.

Шу тонг қўйнида, ижод-меҳнатда,
Ғалаба-ютуқ кирмоқда қўлга.
Шунга бахтиёр эл деб аталдик,
Донгимиз кетди порлоқ йўлда.

Сени севишни, улуғ партиям,
Ҳамма нарсалар кўраман аъло.
Чунки ҳур бахтни яратган ўзинг,
Сенсиз ҳур ҳаёт бўлмасди асло

Ядинур Абдуллаева

О Н А

Ёдимда, она, киприк қоқмасдан,
Бешик ёнида ўткан тунларинг.
Тонглар сузилиб юлдуз кўчганда,
Бағрингга босиб юрган кунларинг.

Эмиб сутинггин, ўсдим, яйрадим,
Бахт боғида бир гунчадек бўлиб,
Кураш сафида давонлар ошдим,
Қалбим меҳрингга, ишқингга тўлиб.

Кечаги омий, саводсиз қизинг —
Бугун шонра, шеър тўқийди.
Тарих китобин варақлаб ҳар кун,
Жангномалардан дарслар ўқийди.

Шунинг-чун ҳар вақт қалбим — дилимдан,
Сенга айтаман: минг раҳмат, она,
Менинг орзум шу: ҳурлик замонда,
Яша, оламча, улғайгин яна.

Умар Қосимов

У Ч РА Ш Г А Н Д А

Ишга борардим айни тонг-саҳар,
Бир кўрмоқ истаб севган қизимни,
Ўтмоқчи бўлдим уйи олдидан,
Айтмоқчи бўлиб юрак сиримни.

Чиқиб қолса гар „нима дейман“ деб,
Борардим ҳамон, хаёл сочилиб.
Эшик олдидан ўтиш биланоқ,
Жонон чиқди, гулдай очилиб.

Худди япроқдай қалтироқ босиб,
Муҳаббат ўти урилди юзга.
„Салом, севгилим“ демоқчи эдим,
Бироқ тилим-чи келмади сўзга.

Бир-биримизга қуш боқиш билан
Аста термулиб, сўзсиз қарардик.
Булбул навоси чиққан кўчадан,
Шарпа сездирмай юриб борардим.

1957 йил.

Гулнисо Маҳмудова

МЕНИНГ БАХТИМ

Туғилиб дунёга келгандан бошлаб,
Кўрмадим заррача шодлик-роҳатни,
Силаб пешонамни, деганди онам;
Курашиб қўлга ол бахту омадни.

Эшитинг, бахтиёр дўстларим, бугун,
Сиз каби менинг ҳам севинчим тошиб,
Бахтимдан ўргилай дея кенг йўлдан
Бораман манзилдан-манзилга ошиб.

Келди бугун бахтли, қувноқ ёшлигим,
Тарихи зўр жанглар кураш-ла тўлган.
Энди ҳар қадамда юксалиш орзум,
Чунки бахт қуёши мен билан қулган.

Рўзи Қосимов

ЧЕГАРАДАН ХАТ

Кўкда тўлин ой сайр қилмоқда,
Эслатиб менга бир гўзал баҳор.
Мен киприк қоқмай чегарамизда
Қўлда қуролим турардим ҳушёр.

Олдимда турар кенг, яшил водий,
Ширин туйғулар тортмоқда мени.
Севганим эсга тушдинг сен инунда,
Хаёл ойнаси кўрсатди сени.

Шу чоғ ғунчадек зебо қоматинг
Келиб олдимга, кетмайди нари.
Кучайди яна юракда ишқинг,
Соғиниб сени ўйлаган сари.

Ҳозир постдаман, сендан йироқда,
Мана шу дамда ўйларим сирдош.
Билсанг вужудим гўёки бир ўт
Ҳижронга яна берурман бардош.

Бардам тураман постимда ҳушёр,
Ватан ва ёрим бўлсин деб омон.
Агар душманлар келса кўз тикиб,
Унинг-чун тайёр ўқим шу замон.

Мардлик белгиси кўксимда турар,
Доҳий сурати солинган медаль.
Ватанга мангу бўлмасам содиқ,
Онам берган сут бўлмасин ҳалол.

Агар чин дилдан севгинг бўлса рост,
Ҳалол ишингдан мамнун эт бизни.
Ўз постимизда биз бўлиб ҳушёр,
Донм сақлаймиз Ватанимизни.

Ватан севгиси қўшилиб шунда,
Абадий бўлар бизнинг севгимиз.
Ғам-алам кўрмай ҳурлик замонда,
Тўхтамас тун-кун ўйин-кулгимиз.

Кабир Ниёз

БИР ШОИРГА

Чиройли сўзлар тизилган билан
Сатрга чуқур маъно беролмас.
Мавҳум хаёллар, қуруқ сафсата,
Шоир ҳикмати — таланти эмас.

Сўзлар жарагглаб, бўлсин оҳангдор,
Қалбнинг косаси севинчга тўлсин.
Муаттар гулни булбул севгандай
Мисралар дилда абадий бўлсин.

1957 йил.

ХАЛҚ ҚЎШИҚЧИЛАРИ ИЖОДИДАН НАМУНАЛАР

Айюб Самсоқ

ЎҚИШ КЕРАК.

Гоминданнинг даврида
Оёқ остида қолдик.
Янги ҳукумат келиб,
Илмни қўлга олдик.

Муаллимлар ўқитди,
Билмагани билдириб.
Яхши йўлга бошлади,
Кўнглимизни кулдириб.

Қулоғимиз эшитмас
Хурофот, диндан сабоқ.
Меҳнат қилмоқ, ўқимоқ —
Ҳамма ишдан яхшироқ.

Ўқиш билан топилар
Ҳамма иш қондаси.
Жуда ҳам катта бўлур
Бу ўқишнинг фойдаси.

Қанчаки ўқисак ҳам —
Биз ўқишдан ҳормаймиз.

Кўнгли қўйиб ўқисак,
Ёмон йўлга бормаймиз.

Неча йиллар муқаддам
Билолмаган „алиф“ ни,
Янги мактабда ўқиб,
Билдик ҳамма ҳарфни.

Биз мактабда ўқиймиз
Ҳой, ўртоқлар тезроқ бўл!
Ўзин билган одамга
Ўқиш деган яхши йўл.

Яхши билсанг, ўртоқжон,
• Мактаб экан жойимиз.
Ўқиб, билим ол дейди,
- Маождошимиз— доҳиймиз.

1952 йил, Калинин.

БОШҚАЛАРДАН ҚОЛМАЙМИЗ

Хуррият замон келиб,
Бизга қайтди еримиз.
Уруқни танлаб сочсак,
Зое кетмас теримиз.

Канални яхши чопсак,
Сувлар келар ариққа.
Келган сувни қуямиз
Буғдой, арпа, тариққа.

Бизда бордир куч-қувват,
Бошқалардан қолмаймиз.
Ҳосилни мўл олиш-чун
Меҳнат қилиб толмаймиз.

Бизлар кооперативда
Меҳнат кайфин сурамиз.
Жамиятни янгилаб,
Социализм қурамиз.

Апрель, 1953 йил.

БИРЛАШИБ ИШЛАЙМИЗ

Кооперативда ишласанг,
Ҳеч ким сени эзмайди.
Меҳнат қилсанг роҳат бор,
Ҳеч ким ишдан безмайди.

Якка ишлаган деҳқон,
Не ишдан фойда олган.
Унинг қилган фойдасин
Помешчик ёнга солган.

Биз бирлашиб ишласак,
Босолмайди бизни ғам.
Очамиз бўз ерларни,
Қургоқ ерлар кўрар нам.

Якка ишлаб, тер тўккан
• Деҳқонда барака йўқ.
Ҳамкорлашиб ишлаган
Деҳқонларнинг қорни тўқ.

Июнь, 1955 йил.

ТУМАН МИНГ ЯША

Халқим кўтарди
Энди бошини.
Мао Цзе-дун артди
Кўзлар ёшини.

Доҳиймиз берди
Бизларга таълим.
Ҳеч қолмагандир
Юракда дардим.

Халқим қутулиб
Қора тунлардан.
Баҳра олмоқда
Порлоқ кунлардан.

Халқим хуш бўлиб,
Эркин, шўх бўлиб,
Юксалди, ўсди,
Турмуш тўқ бўлиб.

Бизлар борамиз
Давонлар оша.
Нурли йўл бердинг
Маожуши, яша

Сиз чироқ бизга.
Тугамас салом
Халқимдан Сизга.

Январь, 1956 йил.

Муҳаммад Нобир

ТУРДИ МАМАТНИНГ АЙТГАНИ

Кооперация ичидан
Турди Мамат айтади:
„Аввал ошга тўймасдим,
Энди ошим етади.

Озодликдан илгари
Парча ерим йўқ эди.
Етти болам бор эди,
Парча нонга зор эди.

Бахтимизга яраша,
Гунсандонг этиб келди.
Ери йўқ деҳқонларни
Бахтиёр этиб келди.

Якка бугдой эксам мен,
Эллик чорак бўлибди.
Кооперацияга қўшилсам
Тўққиз қопим тўлибди.

Гоминданнинг вақтида
Қилар эдик ноалар.
Партиямиз даврида
Ошга тўйди болалар.

Кооперация ишига.
Жонни фидо қиламан.
Елкамдаги ишимни
Тезде адо қиламан.

Кооперация йўлида,
Ишлаш керак пўлатдек.
Ош ўзингнинг қўлигда,
Қандай есанг повотдек.

Якка деҳқоннинг иши
Бир қаровсиз ҳовлидек.
Якка деҳқон турмуши
Бўш тўқилган човлидек.

Коллектив меҳнат билан.
Хуш ўтади вақтимиз,
Кооперация билан бирга
Яна гуллар бахтимиз"...

1956 йил.

КАДР БЎЛСАНГ...

Кадр бўлсанг тузук бўл,
Хамма ишда пишиқ бўл,
Халқим мисли сув бўлса,
Сен ундаги балиқ бўл.

Ўйлаб айтсанг сўзингни,
Омма бўлар яқинроқ,
Катта тутсанг ўзингни
Қочар сендан нарироқ.

Мағрурланиб, илмингга
Маҳмадона бўлмагин.
Вазифангни унутиб,
Кибр билан тўлмагин.

Ўйлаб, яхши тушунсанг,
Омма хизматкорисан.
Жон куйдирсанг халқингга
Зўр ҳурматнинг ёрисан.

Кадр бўлсанг, тузук бўл,
Совуқ бўлма, пишиқ бўл,
Халқимиз мисли бир сув,
Сен ундаги балиқ бўл.

1956 йил.

Мулла Тўрди

Қ У Ш И Қ Л А Р

На хуш давлат, саодатдир,
Адолат биз томон келди.
Фақирларнинг сидаб бошини,
Ажойиб бир жаҳон келди,

Қилинди бизга ғамхўрлик,
Бу ўлка бўлди гулзорлик,
Кенгайди, қолмади торлик,
Ажаб озод замон келди,

Халқни айлаган сарсон,
Қароқчи, ўғри гоминдан,
Бўлиб илдизлари гумрон
Элга тинчлик, омон келди.

Маожуши ғамгузор бўлди,
Қароқчи тор-мор бўлди,
Хушомадгўй хори зор бўлди,
Элга оби равон келди.

Севимли халқпарварлар,
Халқ ғамхўри раҳбарлар,
Қизил гул, гунча сабзалар,
Гулистонларга жон келди.

Фароғат қўйида бизлар,
Қари ёшу, ўгил-қизлар.
Эзилганининг дилин излар
Вафолн хуш замон келди.

Помешчик, зулмкор, жосус,
Қани энди еганин қус,
Сени тутмас халқлар дўст,
Сенга умри хазон келди.

Келинг дўстлар бўлиб саф-саф,
Кўнгилларни равшан айлаб,
Курашнинг созини куйлаб,—
Чалинг деган сурон келди.

Доҳий Маожуши бизларга,
Янги нур берди кўзларга.
Биз учамиз юлдузларга,
Чунки эркин замон келди.

* * *

Камбағаллар ўтмишда
Дард остида эзилди.
Тортиб ўтган ҳасратлар
Юрак бағримиз тилди.

Золимларнинг вақтида,
Етолмадик чопонга.
Оғир солиб солиқни,
Осиб, урди товонга.

Ҳашар солиб тоғларга,
Ўтин солиб боғларга,
Қарши чиққан одамни
Босди қайноқ ёғларга.

Урумчининг йўлида
Камбағаллар ланг ортган
Эшак ва от тополмай,
Ўзи арава тортган
Пора бериб Шаньюга
Помешчик уйда ётган.

Урумчининг йўлида,
Қонли қамчи қўлида,
Амалдорлар бой бўлган,
Камбағалнинг пулида.

Золим Шаньжанг, бужанглар
Танга олди қўноққа.
„Эрта берай, йўқ“ деса—
Тутиб берди қамоққа.

Помешчик ҳам бек, мироб,
Ейиши қўзи кабоб,
Айшу ишрат қиларди,
Чалдириб қолун, рубоб.

Камбағални боғлатиб,
Жон-жигарни доғлатиб,
Зўрлик билан қўрқитиб,
Талади, қон йиғлатиб.

Муштумзўрда тўрт хотин,
Томида қуруқ ўтин,
Камбағалнинг мулкани
Еди золимлар бутун.

Муштумзўр помешчиклар
Пулни қилди жазона.
Деҳқонларнинг ҳақини
Қилар ёнга равона.

Ҳотинини хон деган,
Ётиб олиб нон еган,
Думба ёғи тўйларда,
Олдида сонсиз лаган.

„Ҳашар, кўмак, ёрдам“, деб
Кунда алвон говғаси.
Эшиклардан кетмасди
Дайди нтдек дорғаси.

* * *

Озод бўлиб ўлкамиз,
Кийдик янги чопонни.
Қоп-қопларда ун тортиб,
Яйраб едик оқ нонни.

Меҳнат — деди партия,
Канал қазди армия,
Босамиз олға доим,
Доҳийга „Олқиш“ — дея.

Темирохун

Қ У Ш И Қ Л А Р

Янги замон қурилди,
Эски замон ўрнига.
Бизни эзган золимлар,
Кетди дўзах тўрига.

Помешчик — заминдорлар,
Эзган эди бизларни.
Эшитмасди гоминдан
Муддао, арзимизни.

Заминдорлар ҳаржларди
Олтин билан ёмбуни.
Биз фақирлар оч қолиб
Ичар эдик лой сувни.

Бекларнинг хотинлари
Кияр кимхоб чопонни.
Бизлар бўлсак яланғоч,
Тортардик кўп жафони.

Золимларнинг қизлари
Кийишди савсар телпак.
Камбағаллар бошида
Синарди ҳар кун калтак.

Гомнидан деган золим
Солиқни тоғир қўйган.
Зулмга чидолмасдан
Камбагал жондан тўйган.

Ситамкор помешчиклар
Берди ерни ижарага.
Деҳқон ишлар эрта-кеч
Уполдир бечорага.

Қарз-ижара дастидан
Вайрон бўлди хонамиз.
Очликка чидай олмай
Ўлиб кетди онамиз.

Қариларни аямай,
Бошин осди теракка.
Зулмининг ваҳшатидан
Қонлар тўлди юракка.

Жафони тортавериб,
Сабр косаси тўлди.
Озодликка телмуриб,
Кўзимизда нур сўнди.

Бизга оталик қилди,
Маожуши, Компартия.
Озод қилди бизларни
Халқ ўстирган армия.

Озодликни олқишлаб,
Қарши олди халойиқ,
Тақдим қилдим шу байтни,
Агар кўрсангиз лойиқ.

* * *

Дарди бору, дарди бор
Камбағалнинг дарди бор.
Дардни тортган дармонлар,
Энди топди эътибор.

Камбағал бўлди озод,
Золимлар бўлди ҳароб.
Ҳалол меҳнатимиз-ла
Ўлкани қилдик сероб.

Золимлар топди завола,
Яшнаб кетди қишлоқлар.
Бойлик эгаси халқдир,
Эркин яшанг, ўртоқлар.

Маожушининг даврида
Бўлди одил ҳукумат.
Кетди энди бошлардан
Ғам, азобу укубат.

Мао Цзе-дун даврида
Яйраб уради юрак.
Шоду хуррам яшашдир
Бизнинг асосий тилак.

Гунсангдоннинг даврида
Очилдик қизил гулдек.
Мао Цзе-дунга раҳмат деб,
Сайраб кетдик булбулдек.

1957 йил.

Юсуфохун

Қ У Ш И Қ Л А Р

Эзган эдинг, гоминдан,
Халқ танидан ичиб қон.
Бугун сени қилдик биз
Қора ер билан яксон.

Гоминданга таянган
Золим бойлар ўтмишда.
Саидигини тўлдирган
Олтин билан кумушга.

Асл-асл беқасам
Помешчикнинг чопони.
Помешик ёғ чайнаса,
Оч гезарган деҳқони.

Сон-сон қилиб, парчалаб,
Помешчиклар гўшт ерди.
Камбағал нон ўрнига,
Калтак билан мушт ерди.

Бугун бизлар ағдардик
Помешчикнинг тахтини.
Компартия яшнатди
Камбағалнинг бахтини.

Ўн тўрт кунлик ой каби
Бу ўлкамиз сузилди.
Золимлар бизни бўғган,
Занжирлари узилди.

Янги ерларни очдик
Қолмас ернинг қўриги.
Илдизидан қурисин
Гоминданнинг уруғи.

Осмонда чўлпон юлдуз,
Ҳаммадан порлоқ нури.
Компартия мураббим —
Халқимизнинг ғурури.

Хўжа Аҳмад Имин

Қ У Ш И Қ Л А Р

Помешчикка ишладик,
Кўп оғир ижарага.
Жуда ҳам увол бўлди
Камбағал бечорага.

Камбағаллар ҳар кун,
Тўқайдаги ботқоқда.
Солим бойлар ухлайди
Беланчак — аргимчоқда.

Камбағаллар сув очса,
Эртан оч деб қўймаган.
Камбағални талаб еб,
Очкўз мироб тўймаган.

Ижарага ер олиб
Помешчикка ишладик.
Уйга кирсак бир нон йўқ,
Лабимизни тишладик.

Камбағалнинг уйида
Етмиш ямоқ бир кўрпа.
Солим бойлар ўтирар
Момиқ устида, тўрда.

Гоминданнинг даврида
Бозорларда галла йўқ.
Чидолмай зорлангanning
Миясига тегди ўқ.

Мао Цзе-дуннинг даврида,
Биз қутулдик зулмдан.
Биз қутулдик умрбод
Очлик билан ўлимдан.

Бахтимизга етишди
Камбағаллар замони.
Орамиздан йўқолди
Одамларнинг ёмони.

Тонг пайтида кун чиқса,
Жаҳонда бўлур шодлик.
Мао Цзе-дун даврида
Бизга бўлди озодлик.

Гоминданнинг илдизин
Таг-тагидан юламиз.
Бу озодлик даврда
Шодланишиб куламиз.

1952 йил.

Олимохун

Қ У Ш И Қ

Гоминданнинг даврида
Қорин тўймасди ошга,
Биз ҳашарга бормасак,
Таёқ тегарди бошга.

Оёққа кияй десак,
Этикнинг чарми тешик.
Боққан қўйни бой олди,
Бизга қолди ит, мушук.

Гунсандонг етиб келиб,
Ўлкамиз озод бўлди.
Мао Цзе-дуннинг даврида
Бизнинг кўнглимиз тўлди.

Ҳосилимиз мўл бўлиб,
Омборга тўлиб тошди.
Социализм йўлида
Халқимиз олға босди,

1954 йил.

Шеривонихон

ГУЛ БҮЛДИК

Гоминдан замонида
Куйиб ўчган кул бўлдик.
Компартия келганда,
Шўх очилган гул бўлдик.

Кулфатдан қутулолмай,
Умримиз ўтиб кетган.
Қанча-қанча умрлар
Йиғлаб қон ютиб кетган.

Коммунистик партия
Қурди янги жаҳонни.
Мао Цзе-дун, доно отам,
Бошлаб ишчи-деҳқонни;
Биз йўқсул фақирларни,
Золимлардан қутқазди.
Ҳақ ва ҳуқуқимизни
Қўлимизга тутқазди.

Улуғ доҳий Маожуши
Юз йил олдин келсайди.

Эссиз, эссиз оталар
Энди ҳозир бўлсайди.

Ўтди қора тун — кулфат
Ҳозирги кун ҳақиқат.
Меҳнаткашларнинг бахти
Гунсандонга минг раҳмат.

1953 йил,

Исмоил Каккук

КАККУК БЎЛИБ САЙРАДИМ

Кун чиқишдан кун чиқди,
Кунга кулиб қарадим,
Партиянинг даврида
Каккук бўлиб сайрадим,

Ўтмишда фақир эдик,
Оёқда катта чорик,
Ўзимиз буғдой экиб,
Юрардик очу, ориқ.

Тер тўкиб топган нонни
Беминнат еялмасдик.
Бойларга тинмай ишлаб,
„Ҳақ беринг“ деялмасдик.

Ернинг тагида кўмир,
Хорланган бизнинг умр,
Бошимизда ўйнарни,
Сим қамчи билан темир.

Юр деганда юрган биз,
Тур деганда турган биз.
Золимларнинг олдида
Кўрмагани кўрган биз.

Бизни эзган золимнинг
Йўқдир виждони, ори.
Текинхўрларга ишлаб,
Кетди танинг мадори.

Маожуши отам келиб,
Озод бўлди, яшадик.
Хурсанд бўлиб деҳқонлар,
Нагма-наво бошладик.

Бугдой ўрдик далада,
Ишчи берган ўроқда.
Ҳосил тўйини қилдик
Олтин куз келган чоғда.

Энди бизнинг қишлоқда
Янги ҳаёт бошланди.
Эскиликка ўт қўйдик,
Кули совриб ташланди.

1955 йил, октябрь.

ЛУҒАТ

Ажун — дунё, олам, ер юзи. Бу сўз қадимги уйғур тилидан сақланиб қолган. Ҳозир жуда кам ишлатилади.

Аньшан — ХХР металлургия саноатининг маркаларидан.

Аҳмаджон — Синьцзянда халқ озодлик ҳаракатининг етакчиси. Аҳмаджон Қосимов 1949 йил октябрь ойида ҳалок бўлди.

Бужанг — (хитойча сўз). Маҳалла оқсоқоли

Гунсандонг — (хитойча сўз) Хитой Коммунистлар партияси.

Демсомол — Демократик ёшлар союзи (Хитойдаги ёшлар ташкилотининг номи).

Дорға — Гоминдан полициясининг маҳалладаги вакили. (Мўғулча сўз).

Жазона — Судхўрларнинг камбағалларга процент ҳисобида берадиган ижара пули (форсча сўз).

Жингайсан — Хитойда тоғ номи.

Жунгхва — „Жунгхва рин минг гўухва Гоу“. (Хитой халқ республикаси сўз бирикмасининг қисқартириб айтилиши). (Хитойча сўз).

Или — Синьцзяндаги Или вилоятидан Қозоғистон ССРнинг жануби шарқий райониغا оқиб чиқадиган

дарё. Бугур, Кучор, Шоҳёр, Бой-Синьцзян — уйғур автоном районидаги йирик шаҳарлар.
Кузатчи — қоровул, кузатувчи.

Ланг — солиқ учун олинган дон. (Хитойча сўз).
Людован — Синьцзян — уйғур автоном районининг пойтахти, Урумчи шаҳридан тўрт километр шарқ томондаги катта кўмир ҳавзаси.

Мао — Мао Цзе-миннинг қисқартирилган ва эркалатилган номи.

Маожуши ёки *Мавжуши* — ўртоқ Мао Цзе-дуннинг Хитойда эркалатиб айтиладиган исми. Маожуши — Мао раис, демакдир.

Мао Цзе-Мин — ўртоқ Мао Цзе-дуннинг укаси. Синьцзянда озодлик ҳаракатининг раҳбарларидан бири. Гоминданчилар 1942 йили уни ўртоқ Цин Тянь-чу билан бирга тириклай ерга кўмиб ўлдирганлар.

Манас — Или вилоятининг шарқи-жанубидан бошланган дарё.

Мань-чин — XIX аср охири ва XX аср бошида ҳукмронлик қилган манжур сулоласи.

Матон — Оқсув вилоятидаги чаңгалзор жойининг номи.
Маҳмуд — Маҳмуд ибн Ҳусайн-ал-Қошғарий, XI асрда яшаган машҳур филолог олим, „Дивонн луғат-ат — турк“нинг автори.

Нилқа — Или вилоятидаги тоғли район.

Нозик — 828 йили Синьцзянда кўтарилган халқ қўзғолонида қаҳрамонлик кўрсатган шоира. У бошқа аёллар билан асир олиниб, манжур феодаллари уни мўғул феодалларига сотган эди. У асирликдан бир неча марта қочган бўлса ҳам, яна мўғул феодаллари уни тутиб олдилар ва 1830 йили манжур феодал ҳокимияти томонидан Фулжа шаҳрида чопиб ўлдирилди.

Олбон — деҳқонлардан олинадиган солиқ. Бу солиқ 1949 йилдаги Буюк Хитой халқ революциясининг ғалабасигача деҳқонлардан олинарди. *Олбон* — мўғулча „солиқ“ демакдир.

Пола — штраф.

Саид Аҳмад — 1943-1948 йилларда Кучор райони ва Оқсув вилоятида реакцион гоминдан ҳукуматининг вакили эди.

Содир — уйғур халқ қўшиқчиси, Содир Полвон (1799—1872).

Сонг — бугдой сақланадиган омбор (хитойча сўз).

Торит — Синьцзян — уйғур автоном районидаги катта дарёлардан бири.

Тулум — чарм қоп, меш.

Тулакчи — сўйилган мол ҳомиладор бўлса, ичидан боласини тартиб олувчи қассоб.

Тянь-ань-мин — Пекиндаги қизил майдон.

Фушун — ХХР да катта шаҳар. Бу ер кўмир саноатининг йприк марказларидан бири.

Ҳайнан — ХХР нинг жанубий қисмидаги катта орол. Бу оролда катта кўмир ҳавзалари бор.

Хонтангри — Тянь-шань тоғидаги энг баланд чўққиқлардан бири.

Чул қудуқ — Оқсув вилоятидаги чўлнинг номи. Бу ерда шу номда қишлоқ ҳам бор.

Шангхвдан — Хитой ипакларининг бир хили. (Хитойча).

Шаньжонг — уезд бошлиғи (хитойча сўз).

Шанью — қишлоқ оқсоқоли (хитойча сўз).

Шинжон — Синьцзян (уйғурча ва хитойча шундай талаффуз қилинади).

Шинь-Ши-Цай — 1933-1943 йилларда Синьцзяннинг генерал-губернатори, ўта кетган икки юзламачи реакционер.

Шиханза — Хитойдаги пахтачилик районларидан бири. Биринчи давлат хўжалиғи ўша ерда ташкил қилинди.

Цин Тянь-чу — 1942 йили Хитой Компартияси марказий комитетининг топшириғига мувофиқ Синьцзянда Компартия ташкилотини тузган арбоблардан бири.

Ялуцзян — ХХР билан КХДР ўртасидаси чегарада оқадиған дарё.

Янъан — 1937 йилдан бошлаб халқ озодлик армияси штабининг маркази бўлган шаҳар.

Ўйтўғроқ — Хўтан вилоятига қарашли Керия районидаги мевазор боғлар жойлашган ернинг номи.

Қолун. — Уйғур чолғу асбобларидан бири.

„Қўтодғу билик“ — XI аср Болосоғунли Юсуф Хос Ҳожиб тарафидан Қашқарда ёзилган дидактик дoston.

МУНДАРИЖА

Сўз боши	5
<i>Лутфулло Муталлиб.</i>	
Биз Синьцзян ўғил-қизлари	11
Йилларга жавоб	13
Таассуротим	15
Қизил гулга буркангунча ер-жаҳон	16
Фарёд	17
<i>Билол Азизий.</i>	
Мурод бўлганда	18
<i>Таипжон Илиев.</i>	
Қут мени	19
Йигит орзуси	21
Кўмир ҳақида икки шеър	22
<i>Алқам Аҳдам.</i>	
Компартияга	23
Денгиз бўйида бир кеча	31
Тонг.	32
Тонг отди.	33
<i>Турғун Олмос.</i>	
Партияга салом.	38
Қашқар	40
Ватан	42
Умидли хаёл	44
<i>Абдулҳай Рўзий.</i>	
Бизга	46
<i>Муҳаммадсидиқ Новрўзов.</i>	
Қуёш ва биз	47
Кўринди	48

Баҳор	50
Кураш севгиси	51
<i>Ним Шаҳид.</i>	
Унугма	53
Мухаммас	57
Жиноятдан шикоят	60
Олдида	63
Муҳаббат ифодаси	66
Раҳбар хотирасига	68
Билим ҳақида	70
<i>Турди Сомсоқ.</i>	
Юрак	72
Дўстлик ташаккури	73
Гул	76
<i>Аршиддин Тотлиқ.</i>	
Ғолиб тонг	77
Оқсув дарёси	78
<i>Раҳим Қосимов.</i>	
Совет халқига	80
Орзу	85
Қизил гул	86
Совуқ ва мен	87
<i>Довуд Турахмедов.</i>	
Парчалар	88
Тонг отди	89
Рўмол	90
<i>Султон Маҳмуд.</i>	
Пекин илҳомлари	91
Кетма ёнингдан	93
<i>Умар Имин.</i>	
Жангчининг хати	95
Торим	96
<i>Ғанизот Ғаюроний.</i>	
Ўқи иним	98
<i>Абдусалом Тухтий.</i>	
Темир йўл қаҳрамонларига	100
<i>Қамар Қурбонова.</i>	
Октябрь муҳаббати	102
Ўзгалсан Иссиқ Кўл	103
Жанарға	104

<i>Азиз Ниёзи.</i>	
Нима дейман ёримни	105
<i>Тўлқин.</i>	
Тянь-шань	106
Кўзларинг	109
Дастлабки кеча	110
<i>Ҳабибулло Юнус.</i>	
Парчалар	111
Доҳий ҳайкалига	112
<i>Аҳад Шокирий.</i>	
Теримчи қиз	114
<i>Аҳмад Эгамберди.</i>	
Гулчи қиз	116
<i>Ҳаким Мусо.</i>	
Уялганинг нимаси?	118
<i>Ҳанифа Солихова.</i>	
Бир қиз	122

Ёш шоирлар изоди,

<i>Ҳажар Қодирова.</i>	
Куламан	124
<i>М. Нурий.</i>	
Бахтим очилди	125
<i>Ёсин Темиров.</i>	
Или дарёси	127
<i>Ойшам Қодирова.</i>	
Эсимда	130
<i>Ризвонгул Исмоилова.</i>	
Қайноқ дилимдан	132
<i>М. Босит.</i>	
Гулшаним	133
<i>Азиз Ҳабибулло.</i>	
Бахтимизсан партия	134
<i>Ядинур Абдуллаева.</i>	
Она	135
<i>Умар Қосимов.</i>	
Учрашганда	136
<i>Гулнисо Маҳмудова.</i>	

Менинг бахтим	137
<i>Рўзи Қосимов.</i>	
Чегарадан хат	138
<i>Кабир Нийёз.</i>	
Бир шоирга	140
<i>Халқ қўшиқчилари ижодидан намуналар</i>	
<i>Айюб Самсоқ.</i>	
Ўқиш керак	141
Бошқалардан қолмаймиз	143
Бирлашиб ишлаймиз	144
Туман минг яша	145
<i>Муҳаммад Нозир.</i>	
Турди Маматнинг айтгани	147
Кадр бўлсанг	149
<i>Мулла Турди.</i>	
Қушиқлар	150
<i>Темирохун.</i>	
Қўшиқлар	154
<i>Юсуфохун.</i>	
Қўшиқлар	157
<i>Хўжа Аҳмад Имин.</i>	
Қўшиқлар	159
<i>Олимохун.</i>	
Қўшиқ	161
<i>Шериванихон.</i>	
Гул бўлдиқ	162
<i>Исмоил Каккук.</i>	
Каккук бўлиб сайрадим	164
Луғат	166

